

## Poslanci opět volili mediální rady Zapomeňte na trojnožku!

● Jaroslav Veis

**J**e už to skoro rituál. Jednou za dva roky skončí mandát třetiny členů Rady české televize a Rady Českého rozhlasu a zainteresovaná veřejnost se začne domnívat, že právě nastává příležitost, aby se média veřejné služby vymanila zpod jha Poslanecké sněmovny, tedy vlastně v ní zastoupených politických stran. Důvodem k tomuto poněkud

dětskému postoji je ustanovení zákonů o obou institucích, podle něhož kandidáty nominují „organizace a sdružení představující kulturní, regionální, sociální, odborové, zaměstnavatelské, náboženské, vzdělávací, vědecké, ekologické a národnostní zájmy“, tedy přímí reprezentanti veřejnosti. (Rada třetí instituce veřejné služby v mediální sféře – Če-

ská tisková kancelář – se sice obměňuje v podobném rytmu, avšak veřejnost prakticky nezajímá – kandidáty nominují přímo poslanecké kluby podle kritérií, které znají jen jejich členové, a na výstupy ČTK veřejnost narazí, jen pokud projdou filtrem médií.)

Letošní naděje na změnu byla zvláště naivní. Mělo to svůj důvod: v předčasných volbách se prosadilo netradiční hnutí ANO (plus poněkud dubiózní seskupení Úsvit) s jednoduchou a z roku 1889 oprášenou strategií „nejsme jako oni“, což vedlo i k inovačním procesům (minimálně proklamativním) také uvnitř stran tradičních. Sněmovna slibovala, že tentokrát upustí od tradičního modelu „dohodli jsme mezi sebou, koho do rad posadíme, a pak už to s použitím sněmovního know how prosadíme“.

Do rad byl proto nominován nebývale vysoký počet kandidátů: 58 do Rady ČT a 37 do Rady ČRo. Volební komise sněmovny nejprve sama kandidáty prosela na základě předložených životopisů a nominací, část vyřadila a ke slyšení pozvala 45 kandidátů do Rady ČT a 19 kandidátů do Rady ČRo. Na základě slyšení pak vybrala 18, resp. 9 z nich do finálního třetího kola, v němž volila už celá sněmovna.

Takovéto tříkolové volby jsou poměrně důkladný proces, který by sám měl být zárukou kvality a objektivity. Jeho výsledek však bohužel vyvolává vzpomínku na slavný povzdech ruského premiéra Viktora Černomyrdina z počátku devadesátých let minulého století: „Měli jsme ty nejlepší úmysly, ale dopadlo to jako vždycky.“

Patřil jsem do první skupiny kandidátů a můj referát i komentář tudíž nemusí být považován za zcela objektivní. Co hůř, navíc nebyl jsem ani zvolen, takže nelze vyloučit ani tzv. „efekt kyselých hroznů“. Nicméně soudím, že osobní zážitek slyšení před sněmovním volebním výborem stojí za zaznamenání. (Stenografický záznam všech vystoupení je sice poměrně složitým, avšak zvládnutelným klikáním k nalezení na internetových stránkách Poslanecké sněmovny.)



Kresba Oldřich Dvořák



# Řídicí výbor (informace z jednání) 14. května 2014

Informaci o činnosti pracovní skupiny pro transformaci SN na odborovou organizaci přednesl kol. Šenkýř. Pracovní skupina se seznámila s dokumenty z archívu syndikátu. Současně čerpá informace od novinářských organizací ze zahraničí. Pracovní skupina předloží zprávu na VH, která v této věci rozhodne. K případné přeměně syndikátu na odborovou organizaci, právními dopady, změnami a riziky s tím spojenými se rovněž vyjádřila AK Mikš & Suk. Dle průběžného výsledku ankety, která byla provedena mezi členskou základnou syndikátu, se pro přeměnu SN na odborovou organizaci zatím vyslovilo 16 % členů.

Informaci ŘV podal člen pracovní skupiny pro přípravu nových webových stránek kol. Bobek. Agenda mezi p. Podjuklem a novým správcem a administrátorem webu kol. Pfauserem byla předána. Aktuálně se řeší problém se zobrazováním nových webových stránek, které zatím lze otevřít pouze z provizorní adresy. Kolega Bobek při této příležitosti znovu apeloval na kluby a regiony, aby prověřily a aktualizovaly veškeré údaje a spojení uvedené na webu.

Kol. Zeman informoval o výsledku soudního sporu o náhradu škody, kterou vede SN se státem. Soud vynesl rozsudek, podle kterého je stát povinen škodu syndikátu nahradit včetně úroků. Stát zřejmě nevyužije možnosti dovolání, avšak lze očekávat, že požádá o odklad platby o cca jeden měsíc. Předseda SN poté upozornil na to, že pouze VH může rozhodnout o využití získaných prostředků, jejím uložení či investování. Po diskusi k tomuto tématu přijal ŘV toto usnesení:

## Řídicí výbor SN ČR v souvislosti se sporem s Českou republikou o náhradu za budovy ve Vinohradské ulici:

- konstatuje, že rozhodování o využití částky nad 1 milion Kč si vyhradila valná hromada SN ČR;
- ukládá vedoucímu kanceláře předložit informaci o skutečně převáděné sumě, včetně informace o jejím úročení a o výši odměny, která bude podle smlouvy převedena advokátní kanceláři za vyhraný soudní spor;
- ukládá grémiu připravit pro VH návrh dalšího postupu s ohledem na nejasný termín, kdy bude převedena suma na účet SN ČR. Postup by měl navrhnout především metodiku, jak přijít ke konkrétnímu využití sumy;
- navrhuje, aby SN ČR dlouhodobě využíval především zhodnocení jistiny, nikoli samotnou sumu;
- ukládá předsedovi SN ČR, aby oslovil další spolumajitele objektů na Senovážném náměstí 22 a 23 a v Jeruzalémské ulici, a to s dotazem, zda a za jakých podmínek by byli ochotni jednat o případném odprodeji svých

podílů, a o výsledku informoval valnou hromadu;

- ukládá předsedovi SN ČR, aby připravil pro VH informativní souhrn nabídek na investování částky, které se v kanceláři SN ČR sešly;
- konstatuje, že žádný člen ani zástupce SN ČR není do rozhodnutí valné hromady oprávněn nakládat s prostředky, a to s výjimkou jejich přijetí na účet SN ČR;
- navrhuje předsedovi SN ČR před konáním VH svolat mimořádné zasedání ŘV, který by se vyjádřil k návrhu dalšího postupu předloženého grémiem;
- ukládá předsedovi SN ČR informovat o okolnostech, průběhu a výsledku soudní pře na webových stránkách a v Mediažurnálu.

ŘV vzal na vědomí závěrečnou zprávu likvidátora Českomoravského novináře bez připomínek s tím, že bude v této podobě předložena VH.

Kol. Holub informoval o návrhu nové přihlášky do SN ČR. Diskutován byl zejména souhlas s poskytováním kontaktu ostatním členům SN, který je uveden na přihlášce. ŘV ukládá kanceláři syndikátu zavést evidenci o tom, komu a na koho byl poskytnut kontakt,

o jaký kontakt šlo (mail, telefon či adresa) a za jakým účelem byl kontakt vyžádán. Definitivní podobu přihlášky projedná členská komise po jednání ŘV.

Kol. Šenkýř seznámil ŘV s návrhem vzorového organizačního řádu klubů.

ŘV projednal žádost Jovana Dezorta o poskytnutí grantu ve výši 50 000 Kč na uspořádání výstavy fotografií u příležitosti jeho 80. narozenin. Žádost bude doplněna o rozpočet celé akce a na příslušném formuláři spolu s doporučením Klubu fotoreportérů předložena mimořádnému ŘV dne 6. 6. 2014.

ŘV projednal a schválil žádost zlínského regionu o příspěvek ve výši 15 000 Kč na vybavení kanceláře novým počítačem a tiskárnou.

ŘV projednal žádost J. Černochové o pozastavení členství z důvodu ztráty zaměstnání. Souhlasí s pozastavením členství s tím, že žadatelce bude nabídnuta možnost pokračování členství s členským příspěvkem 350 Kč.

ŘV projednal žádost pana Getra o mimořádné členství. Žádosti nelze vyhovět, protože dle stanov je možné mimořádné členství přiznat pouze stávajícím řádným členům.

red



Opravdu má, paní redaktorko, občan právo vědět o svém poslanci vše?

# Valná hromada Syndikátu novinářů ČR se sešla 6. června 2014 a řešila peníze, likvidaci a. s. Českomoravský novinář i členské příspěvky. V druhé polovině roku zasedne znovu.

**J**ak použít peníze z vyhraného soudního sporu za budovy ve Vinohradské ulici? Konzervativně a tak, aby získaná částka sloužila dlouhodobě, ne ji ihned utratit. Valná hromada Syndikátu novinářů ČR řekla na začátku června jednoznačně: z výnosů chceme podpořit kluby a regiony, zřídit granty a vytvořit také rezervní fond.

Delegáti zatím stále mluví o penězích „na cestě“. Proto pověřili grémium k vhodnému umístění částky na účtech a schválili složení pracovní skupiny, která by po prostudování nabídek bank a peněžních institucí (a právních možností SN ČR) měla navrhnout další vhodný postup. Nejen kolegové Jana Bubeníková, Adam Černý, Martin Fořt, Dalibor Chváta, František Kučera, Arnošt Máče, Miloš Šenkýř a Rudolf Zeman tak mají před sebou maraton, který vyvrcholí návrhem dalšího postupu na podzimní mimořádné valné hromadě.

Předseda SN ČR Adam Černý vyzval členy spolku k pragmatickému přístupu při formulování podnětů a námětů k využití peněz. Jako kuriozitu uvedl žádost jedné z členek o koupi bytu. Zdůraznil, že je třeba vždy vyčíslovat, jaké jsou dopady vynaložení peněz, brát v úvahu fakt, že je třeba využívat výnosy, nikoli samot-

ný základ. Byť lze samozřejmě počítat i s jednorázovou, ale zásadně odůvodněnou investicí, a to jak v Praze, tak v regionech.

Souběžně SN ČR oslovuje další spolumajitele objektu na Senovážném náměstí, jehož spoluvlastníkem již nyní je. Majetkový podíl zaručuje pravidelné výnosy, zaručené navíc tím, že SN přímo v budově sídlí a má přehled o dění v ní. Podíl již jednou navyšoval a zhodnocení částky je přínosem pro každoroční rozpočet. Není však jasné, zda některý další spolumajitel bude mít o odprodej zájem.

Valná hromada se podle nových pravidel uskutečnila už po roce od té předchozí. Kromě informace o dalším postupu po vyhraném soudním sporu se mimo jiné zabývala likvidací společnosti Českomoravský novinář. Ta byla nesmírně složitá zejména kvůli několika soudním sporům a rozprodeji historického mobiliáře ze zámku Roztěž. Na ten měl kvůli jeho památkové ochraně předkupní právo stát, jeho rozhodnutí se čekalo vždy více než rok. Po celou dobu však bylo nutné zajistit ostrahu předmětů a péči o ně jako o památky. Likvidátor Ivo Kostihna označil za finanční výsledek likvidace částku 34,5 milionu korun. Kritiku likvidace, navrženou v podobě usnesení kolegou

Zdeňkem Kučerou, valná hromada nepřijala; konstatovala většinou hlasů, že orgány a. s. provedly likvidaci úspěšně.

Zazněly také zpráva předsedy o činnosti, závěry kontrolní skupiny a komise pro etiku. Průběžné informace o své práci přiblížila také pracovní skupina, která podle úkolu předchozí valné hromady posuzuje teoretickou možnost fungování SN ČR jako odborové organizace. Členové skupiny zdůraznili, že jde o velice komplikovaný úkol už vzhledem k tomu, jak vypadaly a dopadly podobné pokusy v 90. letech a jak obrovské množství dokumentů se z té doby zachovalo. Stále také čekají i na výsledek ankety, která byla součástí aktualizace členské evidence uveřejněné v letošním jarním Medi-ažurnále. Obsahovala totiž mimo jiné otázku na zájem členů o odborovou činnost syndikátu.

Valná hromada provedla i dílčí změnu stanov. Řídícím výboru světlila kompetenci stanovovat pravidla pro udělování a výši odměn členům SN ČR za práci ve prospěch spolku. Nejde v tomto případě o novinku – dosud byla jako bližší neurčená v kompetenci předsedy SN ČR jako statutárního orgánu, přijaté řešení je tedy zpřísněním. Mohlo by pomoci řešit například situaci v regionech, kde členové zajišťují chod kancelářů a další práce.

Naopak zatím zůstane nenaplněno ustavení rozhodčí komise. Valná hromada vzala na vědomí, že pro tento „ústavní soud“ SN ČR hledá spolek vhodné kandidáty. Delegáti by měli vhodné kandidáty navrhnout před podzimní mimořádnou valnou hromadou.

Fakticky jen z právních důvodů potvrdila valná hromada výši členských příspěvků. Ta se ani pro příští rok nemění. Zpřísní se však u studentů, kteří v případě pokračujícího studia musejí odevzdat potvrzení, aby měli nadále právo na sníženou sazbu. A naopak vstříc vychází ženám a mužům na rodičovské dovolené, ti mohou kromě dosavadního pozastavení členství požádat také o snížení příspěvku.

Valná hromada na začátku své schůze na návrh předsedy A. Černého udělila čestné členství v syndikátu Rudolfu Zemanovi za jeho práci ve prospěch SN ČR, zvláště při ustavování nezávislé profesní organizace a při vedení sporu se státem o náhradu škodu za budovy na Vinohradské ulici v Praze, i za jeho práci ve prospěch celé české novinářské profese.



Foto Lukáš Přauser

# Poslanci opět volili mediální rady Zapomeňte na trojnožku!

Dokončení ze strany 1

Do jednacího sálu jsem dorazil zpocen a udýchán. Ne proto, že bych špatně odhadl, jak dlouho mi bude trvat cesta, ale proto, že mi ze sněmovny zavolali a sdělili mi, že na řadu přijdu o půl hodiny dříve, než bylo stanoveno, neboť slyšení probíhají rychleji, než se soudilo. V sále čekala asi polovina členů výboru, stranou na notebooku pracoval poslanec Grebeníček. Po vyzvání poslancem Jandákem, abych promluvil, představil jsem sebe i důvody, proč do rady kandiduju. Pokud to členy výboru zajímalo, dokázali to dobře skrýt. Někteří z nich za celou zhruba čtvrt hodinu, kterou slyšení trvalo, ani jednou nezvedli oči z desky lavice, za níž seděli. V jednu chvíli mě dokonce napadlo, zda by si všimli, kdybych se během proslovu svlékl do spodků. Nápad jsem ovšem zaplašil a řekl si, že je to dáno nezajímavostí mého vystoupení. Potvrzovat to mohlo, že více méně formální

otázky mi po skončení proslovu položili jen dva z členů výboru, pánové Korte a Jandák. A stranou sedící poslanec Grebeníček se dál plně věnoval svému notebooku...

Do finále jsem nepostoupil. Pravda, trochu mě udivilo, že postoupila i kandidátka, která se ke slyšení ani nedostavila, ale pak jsem si připomněl, že sněmovna je suverénní a tudíž může všechno a vzdorovat jí smějí jen fyzikální zákony. Takže jsem se vůbec nedivil, že mi během dnů, které předcházely finální volbě, přišlo několik mailů od dobře informovaných zdrojů se jmény čtyř ze šesti kandidátů, kteří budou zvoleni. Byli, hned v prvním kole hlasováni.

Překvapení se tedy nekonalo a volba členů mediálních rad má nadále černomyrdinovsky šmrnc: zákonem zmiňované organizace mají možnost odevzdat v podatelně Poslanecké sněmovny své nominace, ale pokud to nejsou nominace předem posvěcené, jejich úloha tím končí. Zdatný sněmovní organizátor-manipu-

látor (letos to měl být poslanec Jandák) už zařídí, aby volby dopadly podle dohod mezi poslanceckými kluby.

Mnozí z těch, kterým je tento způsob volby proti srsti, volají po jeho náhradě tzv. trojnožkou, tedy systémem, kdy Sněmovna bude volit jen třetina členů a další dodají Senát a prezident. Nesdílím ani tuhle naději: senátní volba se od té sněmovní lišit nebude. Představa, že horní parlamentní komora je vzhledem k jinému způsobu volby odlišná od té dolní, je jen iluzí a schválení přímé volby prezidenta je toho důkazem. Jakkoli senátoři ještě den před vlastní volbou snášeli důkazy proti přímé volbě, při samotném hlasování jen plnili příkazy svých stranických vedení.

Jedinou nadějí, že média dnes sněmovní (či politické) služby se promění ve skutečná média služby veřejné, je v absolutní změně přístupu ke tvorbě rad, stejně jako změna jejich kompetencí a zadání, včetně způsobu odměňování.



Foto archiv Oldřicha Dvořáka

## Kreslíř Mediažurnálu Oldřich Dvořák

Krom Prahy a Brna s většími či menšími hnízdy karikaturistů je výskyt těchto „divných ptáků“ na žurnalistické mapě České republiky řídký. Nejde o vymírající, ale určitě o ohrožený druh publicistů vyjadřujících svůj názor, postřeh či kritiku kresbou. Roztomilou, zábavnou, ostrou – dle naturelu autora. Oldřich Dvořák patří spíš mezi ty sršatce, kterým se říkávalo říkalo satirici. A pokud jde o jeho rodné hnízdo, je jím Havlíčkův Brod (ten Havlíček v názvu sídla ke karikaturistově tvorbě docela sedí). Na Vysočině je v tomto žánru osamělým tvůrcem.

Pokud by byl Oldřich Dvořák obyčejným pracujícím, šel by zřejmě brzy do důchodu – je ročník 1953. Jenže on hned v roce 1990 sekl s prací propagačního výtvarníka a naskočil na volnou nohu. Zprvu se mu na ní dařilo – vycházely nové humoristické časopisy a noviny s místem pro vtipy anebo dokonce se stárou rubrikou výtvarného humoru v příloze vycházelo dost. Jak sám říká, kreslil prakticky do všech. Tvořil i pro televizní pořady. Pak začalo časopiseckých příležitostí ubývat a tak dnes Dvořákův web ukazuje spíš jeho tvorbu vtipně-propagační a humorně laděné ilustrace dle rozmanitých požadavků firem, ale neodmítá ani kresby pro jubilea či oznámení soukromníků. Pravidelně ale kreslí vtipy do ženského týdeníku Claudia, řady křížovkářských časopisů včetně barevných obálek a příležitostně dalších periodik. Jeho dílo ovšem znají milovníci kreslených vtipů také z řady společných výstav a katalogů autorů České unie karikaturistů – ať už reprezentačních, anebo příležitostných, tematických.

# Rudolf Zeman v rozhovoru pro Mediažurnál: S penězi z vyhraného sporu by se mělo zacházet velmi obezřetně

• Lukáš Pfauser

**Letitý spor Syndikátu novinářů ČR s českým státem o náhradu za nové, před lety přislíbené sídlo, které se nakonec nepostavilo, je u konce. Městský soud v Praze v polovině dubna potvrdil loňské rozhodnutí soudu nižší instance, podle něhož má Ministerstvo financí vyplatit syndikátu 292 milionů korun. Redakce Mediažurnálu se na historické pozadí případu zeptala člena Řídícího výboru a bývalého syndika Rudolfa Zemana.**

**MŽ: Jaký byl vlastně vztah mezi Československým svazem novinářů a Syndikátem novinářů, který souvisí s celým případem?**

Syndikát novinářů je regulérním právním nástupcem Československého svazu novinářů, což jednoznačně potvrdil i soud. Připomenu, že hned na začátku byl majetek rozdělen spravedlivě mezi Čechy a Slováky včetně financí. Jako navrhovatel uvedeného řešení jsem slovenskou stranu ujistil, že oba subjekty budou rovnocenně spolupracovat.

**MŽ: Kam až vlastně sahá začátek sporu?**

Ve skutečnosti až do roku 1946. Tehdy dostali novináři od státu dva objekty na pražské Vínohradské ulici a také zámek Roztěž, který řadě novinářů, kteří byli v průběhu II. světové války v koncentračních táborech, sloužil jako místo rehabilitačního pobytu. V roce 1967 organizace novinářů budovy na Vínohradské ulici převedla na stát, který na jejich místě později nechal postavit budovu federálního shromáždění. I když tehdy stát podepsal smluvní závazek, že postaví novinářům jako náhradu jinou budovu, nikdy se tak nestalo.

**MŽ: Místo toho však novináři dostali k trvalému využívání dvě budovy v Pařížské ulici – číslo 9 a 11.**

To ano. Oba objekty bylo možno využívat bezplatně. Ke stavbě nového sídla, k níž se stát smluvně zavázal, však nikdy nedošlo. Přes mé četné intervence věc nedošla nikdy ani do fáze stavebního povolení. S oním trvalým využíváním to také tak snadné nebylo, protože se z toho postupem doby stávaly výpůjčky termínované.

**MŽ: Když jste se stal předsedou Syndikátu novinářů ČR, byl jste pro stavbu nového sídla?**

Když jsem převzal vedení Syndikátu, připadalo mi absurdní, abychom se domlouvali na stavbě nějakého nového objektu. Navíc na budovu v Pařížské 11 byl restituční nárok. Myslím jsem si, že k naplnění smlouvy o stavbě sídla by stačil bezplatný převod budovy s číslem 9. Byli jsme v té době dokonce u arbitráže, která do-

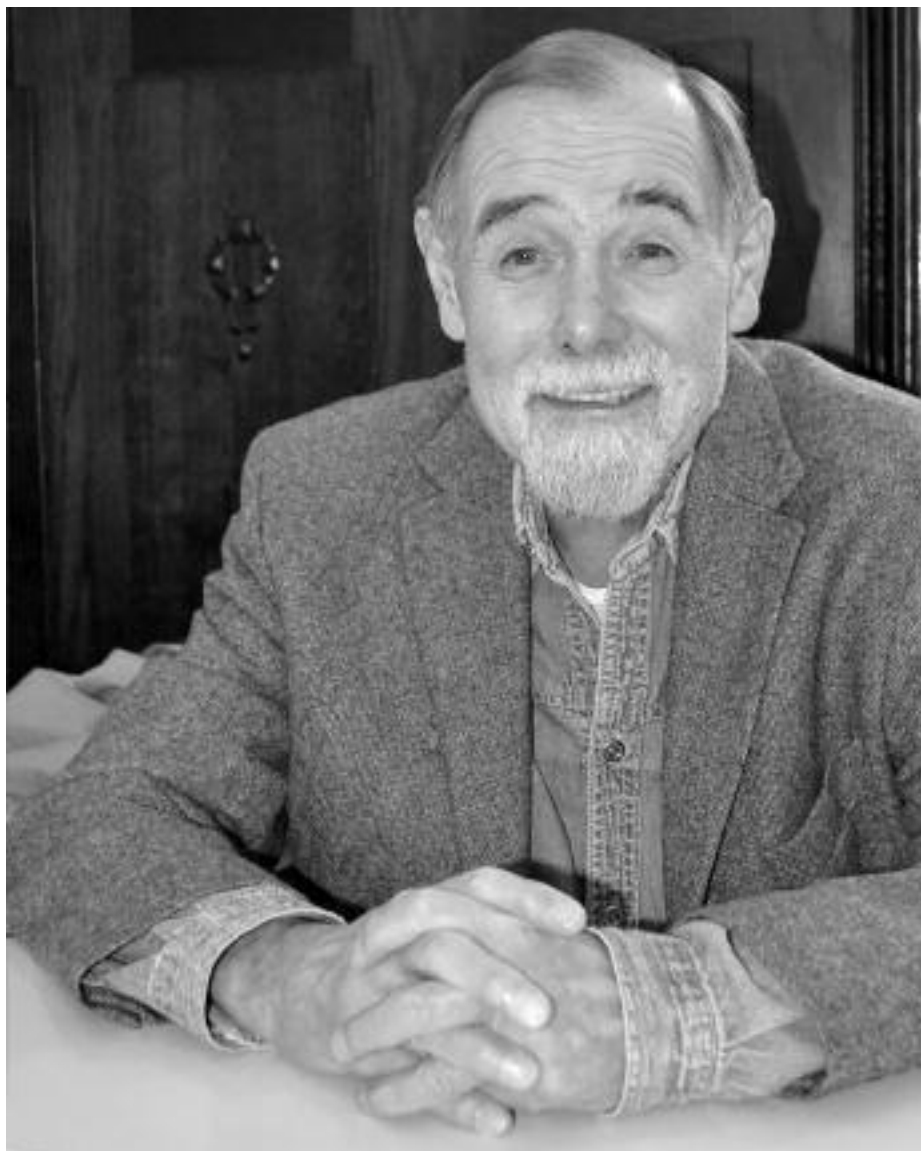


Foto Zdenko Pavelka

spěla k závěru, že bezplatné a trvalé užívání budovy de facto naplňuje smlouvu.

**MŽ: Jednal jste o tom s tehdejšími představiteli vlády?**

Samozřejmě, protože jsem měl v tomto ohledu kontakty ještě z disentu. Nechci jmenovat všechny, s nimiž jsem se sešel, ale započítal bych do toho přinejmenším jednoho preziden-

ta, dva předsedy vlády a pět ministrů financí. Ale i když jsem vždy odcházel s nejrůznějšími přísliby, nakonec se nikdy nic nestalo.

**MŽ: Proto jste se rozhodl zvolit soudní cestu...**

Moje představa právního státu je skutečně pevná. Nevím, co mne tenkrát inspirovalo, ale nechal jsem vytvořit znalecký posudek, aby ur-

čil, kolik by stálo v cenách roku 1967 postavit takové dvě budovy, které měl Syndikát ve Vinohradské ulici. Suma měla být samozřejmě převedena do aktuálních cen roku 2004. Bylo to třeba udělat, protože stát nerespektoval smlouvu, jednoduše proto, abychom měli nějaké výchozí podklady pro soudní spor.

#### MŽ: Vyhledal jste právní pomoc?

Ano, právně nás zastupovala advokátní kancelář Mikš & Suk. Má pod kontrolou celý spor už deset let, tedy od roku 2004. S právníky této kanceláře máme výborné zkušenosti. Stojí totiž také za úspěšným vyřešením sporu se státem o mobiliář roztěžského zámku.

#### MŽ: Jste rád, že je spor po letech u konce?

Zabývám se tím už 23 let. Myslím si, že je dobře, když se i tady naplní zásada, že co bylo ukradeno, má být také vráceno. Syndikát je regulérní nástupnickou organizací Svazu československých novinářů. To je jednoznačné a nezpochybnitelné.

#### MŽ: Jak si myslíte, že by měl Syndikát s 292 miliony korun naložit?

Chtěl bych, samozřejmě s celým vedením Syndikátu, dění ovlivnit a připravit takové podmínky, aby se s majetkem zacházelo odpovědně, aby si nikdo nemohl dovolit jej nějakým způsobem zneužít a promrhat. Valná hromada by měla stanovit jednoznačné podmínky, mezi něž se řadí například zásada vyrovnaného rozpočtu tak, aby se až na mimořádné a předem určené výjimky nesahalo na základní kapitál.

#### MŽ: Syndikát by tedy měl využívat pouze výnosy z kapitálu?

Přesně tak. Navíc by měl mít povinnost z výnosů vytvářet rezervní fond, protože samo-

## Pozadí sporu

Oficiálně začal spor v roce 1967, kdy tehdejší Svaz československých novinářů převedl na stát dvě budovy u Václavského náměstí. Později na místě vyrostla novostavba Federálního shromáždění. Stát se na oplátku v hospodářské smlouvě zavázal, že novinářské organizaci vybuduje nové sídlo v proluce u Jiráskova mostu. Novináři mezitím dostali k bezplatnému užívání dva domy v Pařížské ulici, jak je uvedeno v rozhovoru. Nové sídlo se ale nikdy stavět nezačalo. V proluce původně přislíbené novinářské organizaci po letech vyrostl Tančící dům architektů Franka Gehryho a Vlada Miluniče. Ještě dříve stát s novináři jednal například o parcele v Nekázance nebo budově nad stanicí metra Můstek. Po roce 1989 se syndikát neúspěšně pokusil získat do svého vlastnictví alespoň jeden z domů v Pařížské, protože druhý mezitím dostal zpět restituent. Stát budovu převedl na památkáře, potom ji prodal. Syndikát podal žalobu na stát v roce 2005. Tehdy ji ale soud zamítl jak předčasnou. Až o sedm let později, po zásahu Nejvyššího soudu, justice uznala nárok na odškodné jako důvodný, takže se mohla začít řešit konkrétní výše sumy. Nárok za nesplnění hospodářské smlouvy se původně pohyboval ve výši kolem 302 milionů korun. „V září 2013 Obvodní soud pro Prahu 1 rozhodl tak že, Syndikátu novinářů přiznal částku zhruba 191 milionů korun spolu s úrokem z prodlení a v rozsahu částky zhruba 110 milionů korun žalobu zamítl.“ Městský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, upozornilo podle ČTK Ministerstvo financí. Rozsudek je pravomocný, stát, jemuž zbývalo pouze dovolání k Nejvyššímu soudu, požádal o prodloužení lhůty, do které peníze musí Syndikátu novinářů poukázat.

zřejmě mohou nastat nějaké mimořádné situace, které negativně ovlivní stav rozpočtu. Takové případy by šly kryt z rezervního fondu, aniž by se sahalo na základní kapitál.

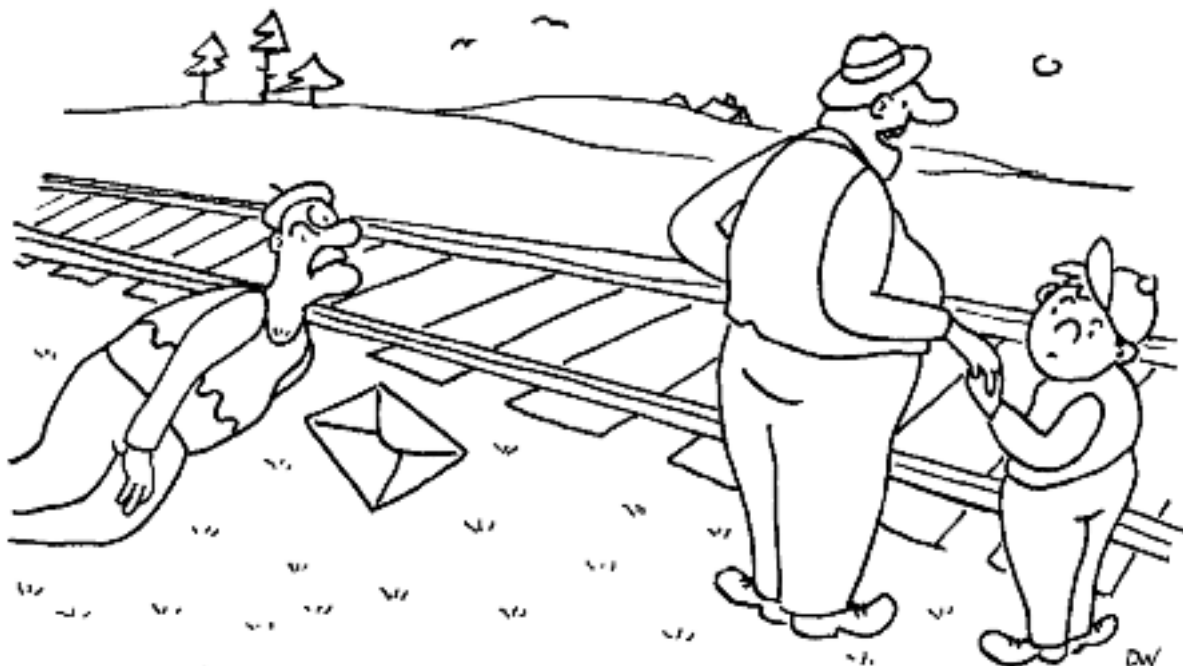
#### MŽ: Mohly by získané peníze sloužit pro vytvoření stálého zastoupení Syndikátu, který by tak rozšířil činnost?

Jsem zastáncem toho, že Syndikát by měl zůstat občanským sdružením, resp. spolkem, jak praví nový občanský zákoník. Syndikát by měl rozhodně žít velice skromně a vynakládat své prostředky odpovědně. Rozhodně by neměl podnikat. Víím, že už nyní existuje spousta nápadů, jak peníze utratit, ale měli bychom být obezřetní. Například podnikání by vyžadovalo

založit obchodní společnost, jejíž činnost má úplně jiná pravidla. Museli bychom mít například správcovskou firmu, což by znamenalo další nemalé výdaje.

#### MŽ: Nač by tedy měly být peníze podle vás využity?

Získané finance se musí využít pro zvýšení prestiže a pro popularizaci Syndikátu. Musejí objektivně přinášet prospěch naší značce a zároveň sloužit profesi samotné. Jak sami vidíme, novinářina se nachází ve stále obtížnější situaci, zejména proto, že pojem novináře se rapidně proměňuje. Syndikát by měl pomoci zachovávat hodnoty, na kterých novinářina stojí – zejména svobodu slova.



Co se s pánem stane? Na to máme zpravodajská média a tak se to u večere či snídaně už dozvíme!

# Milan Uhde: V ČT a ČRo chybí hledisko kvality plnění veřejnoprávnosti

• Martin Melichar

**Spisovatel, dramatik a bývalý politik Milan Uhde působil v Radách České televize a Českého rozhlasu. Často se nebál tvrdých kritik na adresy obou institucí. Nyní mu skončil mandát v Radě ČT (na další období nebyl zvolen) a to je příležitost k bilanci. Zajímalo nás hlavně dění v ČT v posledních měsících.**

**V Radě ČT jste působil šest let, poslední tři roky jste byl předsedou. Co se podle vás za těch šest let v televizi změnilo?**

Generální ředitel Dvořák uvedl do pořádku a do průhledného stavu hospodaření České televize a ustavil skupiny kolem tzv. kreativních producentů. Tím umožnil konkurenci a tvůrčí decentralizaci, jaká se osvědčila kdysi za ředitelování Iva Mathé. Ani kdyby nic jiného nedokázal, je jeho zásluha nemalá.

**Pojďme ke sporu ve zpravodajství, ke kterému jste se už mnohokrát vyjadřoval. Stále však není uzavřen. Co se bude podle vás v ČT nadále dít?**

Spor byl uzavřen, i když ne tak, jak jsem si představoval. Předpoklady k jeho latentní existenci a případnému pokračování zůstaly. Ale prorokovat neumím ani nechci.

**Jak vnímáte odchod jádra týmu Událostí, komentářů? Co to podle pro ČT znamená?**

Odešli velmi kvalitní zpravodajci. Jsou prý nahraditelní. Je to pravděpodobné. Ale z celé záležitosti se dá vyvodit závěr, že televizní novinář je především zaměstnanec. To je pochybný závěr a umělý protiklad, jenže působí, a to zhoubně.

**Po šest letech na postu radního ČT končíte. V Radě ČT jste ale chtěl zůstat, proč?**

Chtěl jsem pokračovat v započatém sporu, a to nejen o zpravodajství, ale vůbec o kvalitě, s jakou Česká televize plní zákon, který definuje její úkoly. Kandidoval jsem, abych dal najevo, že na ten spor nerezignuji. Věděl jsem však zároveň zcela jistě, že v příští Radě nebudu.

**Můžete upřímně říct, zda je Rada ČT pod politickým vlivem? Nemyslím teď samotnou volbu radních, ale zajímá mě vliv během mandátu. Volali vám třeba politici, když se jim něco ve zpravodajství nelíbilo?**

Žádný politik mi nikdy nevolal, ani aby si stěžoval, ani aby cokoli prosazoval. Politici vědí,

že bych obsah takového telefonátu okamžitě zveřejnil i s uvedením politikova jména.

**A jaký je vztah radních k managementu ČT? V březnovém rozhovoru pro server iDNES.cz jste uvedl, že s „generálním ředitelem se člen rady může skamarádit, aniž by si to plánoval a aniž si je toho vědom“. Jak jste to myslel?**

Členové Rady jsou dvakrát měsíčně po několik hodin svědky toho, jak generální ředitel řeší vážné problémy, jaké má starosti a jak jim čelí. Vzniká účastenství. Radní jsou ředitelovými hosty – Rada nemá právní subjektivitu, její rozpočet sytí Česká televize, materiály Rady umísťuje na svých webových stránkách, vyplácí radním požitky. Zcela spontánně vzniká určitý vztah, který může přerůst ve vztah spolupracovnický, a tím se nezávislost Rady potenciálně oslabuje.

**V čem je podle vás největší problém českého mediálního zákona?**

Nedaří se posílit záruky nezávislosti Rady na České televizi ani definovat požadavky, které by měl člen Rady splňovat například tím, že se na pořady České televize pilně dívá. Samozřejmě nedořešených situací je v mediálním zákoně víc. Nestačí podle mě konstatovat ve Výroční zprávě, že Česká televize plní požadavky zákona. Zákon by měl požadovat, aby Výroční zpráva pojmenovala kvalitu tohoto plnění – zákon se dá plnit sotva dostatečně, ale také výborně. Po tom se však dosavadní zákon neptá. Na politických stranách zastoupených v Poslanecké sněmovně pak je, aby volily do Rad občany slibující ať laicky nebo odborně, že je práce sdělovacího prostředku veřejné služby zajímavá a že jsou schopni a ochotni ji soustavně a pečlivě kriticky sledovat. Nevím, zda se to dá zabezpečit zákonem, ale je to zásadní věc.

**Jak byste definoval veřejnoprávní médium? Co je podle vás jeho hlavním posláním?**

Zákon definuje úkoly veřejnoprávního média



Foto archiv Milana Uhdeho

přesně. Jde o jediné médium, které není v soukromých rukou a má mimořádnou příležitost být nezávislé. Tím vzrůstají nároky na ně, ale také jeho důležitost a potřeba.

**A splňuje podle vás tuto definici Česká televize, potažmo Český rozhlas?**

Podle zákona ano, ale jak už jsem řekl: chybí hledisko kvality tohoto plnění, a to je velký nedostatek.

**V minulosti jste byl také členem Rady Českého rozhlasu? V čem bylo pro vás členství jiné než v Radě ČT?**

Princip práce byl naprosto stejný, stejné byly i problémy. Rozdíl byl v tom, že rozhlas je médium daleko méně „frekvencované“, pokud jde o posluchačské ohlasy. Rozhlasové obecnostvo přijalo určitou tradici projevující se v poslání jednotlivých stanic, zatímco každý pohyb v České televizi budí divácký neklid.



# Německá média pod ochranou odborů

● Martin Melichar

**Odbory v médiích jsou v západní Evropě a v Americe daleko silnější než třeba v České republice. Zatímco u nás existuje prakticky jen Odborový svaz pracovníků hromadných sdělovacích prostředků, sdružující odboráře z České televize, Českého rozhlasu a České tiskové kanceláře, v sousedním Německu je odborových organizací, hájících zájmy novinářů, hned několik. Na rozdíl od Česka je o nich navíc v mnoha případech velmi silně slyšet.**

**P**řestože počet odborářů v Německu každým rokem klesá (aktuálně se číslo pohybuje kolem 8 milionů), jsou právě odbory u našich západních sousedů neodmyslitelnou součástí celé společnosti. Důležitou úlohu, vedle tradičních zájmových organizací, však odbory hrají také v mediálním veřejnoprávním sektoru, který je zastřešen dvěma hlavními společnostmi. Tou první je ARD (Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland), která vznikla v roce 1950 a zastřešuje zemské rozhlasové i televizní instituce. Druhou společností je ZDF (Zweites Deutsches Fernsehen), která vznikla o třináct let později a sdružuje pouze televizní provozovatele vysílání.

Německý mediální systém je oproti českému značně propracovanější a o nezávislost veřejnoprávních médií dbá rozsáhlá soustava řídicích orgánů. Každé německé médium veřejné služby má svou vysílací radu (Rundfunkrat), správní radu (Verwaltungsrat) a ředitele (Intendant). V Německu neexistuje na spolkové, ani na zemské úrovni jednotný regulační mediální orgán. „Je to trochu neporovnatelný systém s tím, co je u nás. Že by si odbory nebo třeba politici dovolili ovlivňovat fungování německého média, je těžko představitelné. Jsou tu velmi pevně nastavená pravidla z poválečného období, aby byla zachována skutečná nezávislost,“ tvrdí německá zpravodajka Českého rozhlasu Klára Stejskalová.

Zástupci německých veřejnoprávních médií jsou sdruženi v mnoha odborových svazech. Primárně médii se věnují tři z nich. Jde o organizaci Vereinigung der Rundfunk-, Film- und Fernsehschaffenden (VRFF), Deutscher Journalisten-Verband (DJV) a Deutsche Journalistinnen- und Journalisten-Union (dju), která funguje pod odbory Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft (ver.di). „VRFF je co do asertivity vůči zaměstnavatelům poměrně krotkou odborovou organizací. Agilnější je v tom Svaz německých novinářů (DJV) a ještě více Sjednocený odborový svaz zaměstnanců služeb (ver.di), který je aktivní i v mediální sféře,“ říká Petr Šafařík z Institutu mezinárodních studií FSV UK.

I když německé odbory nemají přímý vliv na mediální obsah, platí, že se podílí na spolurozhodování, které je upraveno zákonem. Toto pravidlo se vztahuje na všechny podniky od ur-

čitě velikosti. „Pravda je, že se daleko ostřeji dokáží (odbory) postarat o lidi, kteří jsou zaměstnání v nějaké (mediální) instituci. V Německu někoho vyhodit nebo změnit třeba ze dne na den profil listu na prakticky bulvární bez souhlasu odborové organizace, je naprosto nepředstavitelné,“ řekl v polovině dubna publicista Karel Hvizdala v diskusním pořadu Českého rozhlasu Média Plus.

Své zástupce v odborech si každé médium vybírá samo. „Všechny instituce, které spadají pod ARD (je jich 9), nejsou organizovány v jedné odborech. Každý vysílatel vybírá ze svých řad lidi, kteří je budou v daném odboru zastupovat. Možnost přidat se k jakýmkoliv odborům má ale každý zaměstnanec ARD,“ vysvětluje současnou německou praxi mluvčí ARD Ilka Steinhausen.

Petr Šafařík přibližuje počty zástupců odborů v jednotlivých radách. Například Televizní rada ZDF má 77 členů, z nich na odbory připadají 4 členové. Jako druhý příklad uvádí veřejnoprávní vysílatel Západoněmecký rozhlas a televizi (WDR) nejlidnatější spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko. Kontrolní orgán WDR, tedy rozhlasová a televizní rada, má 47 členů a odborům připadá pouhých 5 míst. „Z uvedených dvou příkladů je zjevné, že prostřednictvím kontrolních rad odbory veřejnoprávní média příliš ovlivňovat nemohou. Ob-

čas se dokážou ozvat coby aktér veřejných diskusí, když se jedná o odpor vůči přílišnému vlivu politiků v grémiích vysílatelů veřejné služby. Zjevné to bylo například u případu, ve kterém nakonec – letos v březnu – německý Spolkový ústavní soud rozhodl, že je vliv politiků na obsazování míst ve správní radě ZDF a v Televizní radě ZDF v rozporu s ústavními principy a požadavkem nezávislosti médií na státu,“ říká Petr Šafařík.

Zároveň dodává, že kolektivní jednání v německém veřejnoprávním sektoru probíhá vcelku kultivovaně a konsensuálně. „Dobře to dokazuje případ z letošního ledna, kdy VRFF a DJV prezentovaly jako velký úspěch, že se podařilo vyjednat odborům ve státní německé rozhlasové stanici Deutsche Welle (vysílá do zahraničí) zvýšení tarifních mezd o zhruba 5,7 procenta během dvou dalších let a některé další výhody, čímž se tarifní ujednání v DW dostalo poprvé na úroveň ve veřejnoprávní televizi ARD,“ podotýká.

Výše popsaná německá praxe ukazuje, že prostřednictvím odborů lze i v médiích hodně věcí ovlivnit. Paralelně se v České republice začíná reálně diskutovat nad tím, že by se například Syndikát novinářů ČR mohl změnit v odborovou organizaci a začal hájit zájmy zaměstnanců v médiích, především v těch veřejnoprávních.



Kresba Oldřich Dvořák

*Co mě jako vyšetřovatele vražd zatím nejvíce vyděsilo?  
Politickopublicistické pořady před volbami*

# Zahraniční zpravodajové BBC uplatňují loajalitu a obrovské nasazení

**Zpravodaje britské veřejnoprávní stanice BBC lze bez nadsázky označit za světovou novinářskou špičku. Reportéři, pro něž je často samozřejmostí ovládat nejen angličtinu, ale i jazyk země, v níž působí, uplatňují obrovské nasazení, aby pokrývali aktuální i dlouhodobě se vyvíjející události. V nynějším čísle Mediažurnálu máte možnost si přečíst medailonky nejnámějších jmen.**

**Hilary Anderssonová** působí v britské veřejnoprávní televizi coby africká zpravodajka. Žije v Johannesburgu, odkud odbavovala zprávy mimo jiné o hladomoru, který v roce 2002 postihl Angolu a Malawi. Novinářka začala pracovat v BBC v roce 1991 coby rozhlasová producentka zpravodajství a publicistiky. Mezi roky 1991 a 1995 se podílela na řadě dokumentárních pořadů z Libérie a Jižní Afriky. Poté strávila dva roky na vedoucí pozici v sekci BBC World. Mezi další zkušenosti novinářky patří práce v Nigérii, kam se v době diktátorské vlády generála Sani Abacha dostala jako vůbec jediná zahraniční zpravodajka (v roce 1997 byla krátce v zemi uvězněna). Hilary Anderssonová získala četné novinářské ceny – mimo jiné za přínos, který měly její reportáže z konfliktu v Izraeli.

**Brian Barron** zastává od roku 2000 funkci korespondenta pokrývajícího události na jihu Evropy. Před přestěhováním do Říma šéfoval filiálce BBC v New Yorku. Bohaté zkušenosti začal Brian Barron sbírat již v roce 1965, když pomáhal vedoucímu editorovi zpráv. O dva roky později měl možnost z přístavu Aden sledovat události, během nichž vznikl Severní Jemen (dnes součást Jemenu). Novinář posléze pracoval v Africe, v Asii nebo v Irsku, získal dokonce příležitost uplatnit se pro BBC ve Washingtonu. Na začátku devadesátých let byl zpravodajem z války v Perském zálivu. Drží ně-

kolik cen Královské televizní společnosti (včetně ocenění za redaktora roku, což bylo v roce 1981) a jednu mezinárodní cenu za práci z Latinské Ameriky.

**Jeremy Bowen** je od června 2005 editorem pro oblast Středního východu. Nově ustanovená funkce má za cíl rozšířit porozumění publika o této komplexní oblasti a poskytnout speciální komentáře a analýzy, Bowen proto vyjíždí na četné zahraniční cesty. Kariéru ve veřejnoprávní britské stanici započal v roce 1984 v rámci tréninkového programu. O tři roky později se dostal do Ženevy, odkud posílal zprávy pro rozhlas. Do pracovního portfolia si zapsal také pozici příležitostného válečného zpravodaje, navštívil více než 70 zemí světa, mimo jiné Afghánistán, Chorvatsko, Somálsko nebo Rwandu. Dva roky také moderoval ranní vysílací proud na prvním programu BBC.

**Bridget Kendallovou** zaměstnala BBC jako diplomatickou korespondentku v listopadu 1998. Z Londýna pokrývá pro rozhlas i televizi hlavní události ze zahraničí a akcentuje přitom dopad, který mají na Velkou Británii. Do stanice přišla v roce 1983, od té doby zde vystřídala řadu pozic – producentky, moderátorky nebo editorky. Do centra jejího profesního zájmu se řadí zejména Rusko a jeho diplomatické vztahy se Západem. Dříve se totiž uplatnila přímo v Moskvě, byla tam zpravodajkou mezi lety 1989 a 1995 a stala se tak svědkem pře-

lomových událostí (mocenské boje za éry Michaila Gorbačova a konflikty v Gruzii nebo Tádžikistánu). Vedla četné rozhovory se světovými mocenskými špičkami (Vladimír Putin či jordánský král Abdalláh). Jako první žena získala novinářskou cenu Jamese Camerona.

**Evan Davis** se v britském médiu veřejné služby od října 2001 zabývá ekonomickými otázkami. Před nástupem do BBC pracoval v Institutu pro měnová studia (1986–1988 a 1992–1993). Od samotného počátku působení v televizi odpovídá za analýzy vývoje ekonomiky, které poskytuje napříč stanicí (rozhlas, televize), zejména pak pro večerní zprávy. Evan Davis dále ovlivňuje podobu agendy ekonomických otázek na internetových stránkách BBC i jinde. Vystudovaný expert na veřejnou správu získal množství novinářských cen.

**Jonny Dymond** dostal na konci roku 2001 příležitost pracovat v BBC na pozici zahraničního zpravodaje z tureckého Istanbulu. K činnosti v médiu se dostal už v roce 1994, když prováděl rešeršní práci pro politické oddělení. Poté se stal producentem a redaktorem nočního programu, podával mj. zprávy z britských voleb v květnu 1997. Politika stála v centru jeho zájmu i nadále – zprávy odtud vytvářel pro BBC World Service, v roce 2000 se přestěhoval do Washingtonu.

**Matt Frei** zastává v BBC prestižní pozici washingtonského zpravodaje od roku 2002. Ještě předtím dostal práci pro britskou televizi v Asii. BBC jej zaměstnává od roku 1986, smlouvu uzavřel krátce po ukončení vysokých studií. Nejprve pracoval pro německou sekci BBC, poté se na rok přesunul do oddělení publicistiky. Nedlouho nato přišla práce v zahraničí, konkrétně na jihu Evropy se základnou v Římě. Matt Frei zažil mnoho dramatických a přelomových událostí včetně pádu Berlínské zdi a války v Perském zálivu. Získal mimo jiné dvakrát cenu Amnesty International (1997 a 1998). Narodil se v Německu, kde do svých deseti let chodil do školy, vystudoval na Oxfordu španělštinu a historii.

Doménou **Christine McGourtyové** je věda v nejšířší podobě – od astronomie přes genetiku a paleontologii. Pracuje pro rozhlas, přispívá také do večerních televizních zpráv. Zaměstnání v BBC získala v roce 1995 – po šesti letech práce pro list Daily Telegraph, kde se



Kresby Oldřich Dvořák

Čau kolego! Já jsem švec a ty prý šéfredaktor zpravodajství, co taky děláš boty!

rovněž věnovala vědě a technice. Vášeň pro vědu jí otevřela cestu do celého světa, natáčela například s americkou NASA, v kanadském Vancouveru sbírala informace o několika vědeckých projektech s tématem komunikace velryb. Vystudovala kombinací exaktního a humanitního vzdělání (chemie a žurnalistika). První novinářské zkušenosti získala v prestižním vědeckém časopise Nature, dva roky pracovala v jeho londýnské kanceláři, později ve Washingtonu.

**Tristana Moorová** se narodila ve Španělsku, vystudovala historii a španělštinu v Oxfordu, mluví plynule německy. V BBC zastává od léta 2002 důležitou funkci berlínské korespondentky. Předtím pracovala v konkurenčních médiích (ITN a Channel 4), po 11. září 2001 reportovala z Afghánistánu a Pákistánu. Později podávala zprávy o klíčových evropských událostech (rozšíření EU, 60. výročí vylodění amerických vojsk v Normandii nebo sexuální skandál v rakouské katolické církvi). Tristana Moorová pracovala nějakou dobu také v Bagdádu

**Lindsey Brancherová** je služebně nejstarší moderátorkou programu BBC World, pracuje zde už od jeho spuštění v roce 1991. Novinářskou kariéru začala v roce 1982 v tisku, poté se přes menší londýnskou televizi (London Weekend) dostala do Sky News. Z asistentského místa se rychle vypracovala na pozici reportérky a moderátorky. Může se pyšnit zkušenostmi z moderování různých mimořádných událostí z celého světa. Před kamerou seděla také při asijském denním vysílání BBC.

Funkci evropského zpravodaje zastává v BBC **Chris Morris**. Do BBC nastoupil v roce 1988. K jeho nejvýraznějším pracovním zkušenostem se nepochybně řadí tříletý pracovní pobyt (1990–1992) na Srí Lance, informoval o občanské válce a dalších mimořádných událostech subkontinentu – vraždě Rádžíva Gándhího či vzestupu hinduistického hnutí. Pracovní navázal činností ve Washingtonu, jako zvláštní dopisovatel cestoval s ministrem zahraničních věcí. Věnoval se krizi na Haiti, Severní Koreji a často jezdil do nestabilní oblasti Středního východu. V současné době (po práci v Turecku) sídlí v Bruselu a věnuje se evropské diplomacii, rozšíření Evropské unie a debatám k ústavnímu uspořádání společenství.

**Clive Myrie** vystudoval práva na univerzitě v Sussexu a dnes je pařížským zpravodajem BBC. Profesionální dráhu odstartoval v Bristolu jako rozhlasový redaktor v roce 1987. Postupně se vypracoval až na dopisovatele z Japonska a posléze z Los Angeles. Má za sebou také letité působení v Asii. Drží řadu nominací na ocenění, například od Britské akademie filmových a televizních umění za reportáže o povodních v Mosambiku.

Rovněž zajímavou profesní kariéru má za sebou africký dopisovatel **Rageh Omaar**, původem ze somálského Mogadiša, který v současné době pracuje pro BBC z Johannesburgu.



*Když jste říkal, že máte rád v posteli černou, nenapadlo mě, že kroniku!*

Ještě předtím dostal možnost vytvářet televizní reportáže z Afriky na volné noze. Většina jeho prací se vysílala právě v éteru britské veřejnoprávní stanice. V roce 1992 se vrátil do Londýna, aby se otázkám afrického kontinentu věnoval z povzdálí. Témata zahraniční provenience tedy nikdy neopustil a kvalifikaci postupně rozšiřoval například studiem arabštiny. Je držitelem oxfordského diplomu v oboru moderní historie.

**Caroline Wyattová** se dostala na místo pařížské korespondentky v létě roku 2003. Prošla si ale také náročnou prací v Moskvě, mimo jiné přinášela zprávy z mezinárodní politiky, zejména sblížování Vladimíra Putina se Západem nebo o vývoji ruské ekonomiky. První novinářské zkušenosti získala v roce 1991 (krátce po ukončení doktorandského studia v oboru žurnalistiky), nastoupila do redakce zpravodajství a publicistiky. Již za dva roky se dostala coby dopisovatelka do německého Bonnu, později do Berlína. Působila také na Středním východě a v Iráku a v Albánii. Studovala angličtinu a němčinu na univerzitě v Southamptonu, což jí umožnilo šestiměsíční účast na výměnném programu v americkém New Jersey.

**David Willis** se v BBC objevil poprvé v roce 1983, od roku 2000 působí jako korespondent v Kalifornii. Prošel si nejdříve rozhlasovou průpravou, na podzim 1994 byl pak poslán na šest let do Asie, odkud přinášel divákům zprávy z ekonomické oblasti. K jeho úspěchům se řadí zisk exkluzivních záběrů ze soudního procesu s diktátorem Pol Potem, podílel se také na reportážích o úmrtí jednoho z nejvýznamnějších čínských politiků Tenga Siao-pchinga.

Střední východ má pro BBC na starosti také **Caroline Hawleyová**. V Jeruzalémě pracuje pro britskou stanici od začátku roku 2006.

Předtím působila až do pádu režimu Saddáma Husajna na jaře 2003 v Bagdádu. Vůbec první mediální výstup pro britskou veřejnoprávní stanici odvysílala v roce 1994, to vytvářela zprávy pro BBC World v londýnském newsromu. Následovala krátká pracovní angažmá na západě Asie a v Africe. Vedení BBC ji pak poslalo do Jordánska, odkud mohla vyjždět do Izraele i Iráku. V průběhu druhého povstání v Palestině přinášela zprávy z Gazy. Vystudovala farsí a arabštinu na univerzitě v Oxfordu, zpočátku pracovala také v tisku.

**Nicholas Witchell** zastává od roku 1998 významný post korespondenta o událostech královské rodiny. Byl vůbec prvním novinářem, který oficiálně informoval o smrti princezny Diany. Rovněž naživo komentoval její pohřeb. Do BBC nastoupil po ukončení vysokoškolských studií v roce 1976. Věnoval se zprvu hlavně domácímu zpravodajství (byl reportérem v Severním Irsku). Kromě redaktorské činnosti také moderoval ranní a hlavní zprávy. Často měl také na starost živé televizní vysílání ze zahraničí.

**James Reynolds** se sídlem v Jeruzalémě se věnuje zpravodajství také ze Středního východu. V regionu se pohybuje od roku 2001. Pravidelně informuje o událostech v Izraeli, na Západním břehu, v Gaze, Iráku, Libanonu, Turecku a Kataru. Mezi lety 1998 a 2001 byl jihoamerickým zpravodajem a informoval odtud například o uvěznění generála Pinocheta, pádu režimu peruánského politika Alberta Fujimoriho nebo o válce v Kolumbii. Od Královské televizní společnosti dostal v roce 2002 cenu pro mladé novináře. Vystudoval francouzštinu a španělštinu na univerzitě v Cambridge.

**Připravil Lukáš Pfauser**

Pozn.: Autor čerpal z oficiálních stránek BBC.

# Propagace vědy a výzkumu se rodí nečekaně těžko

• Leoš Kopecký

**Vypadá to, že existuje jakási obecná podpora propagace vědy a výzkumu, ale to je jen zdání. Pravda je taková, že veřejnoprávní média omezila či zrušila pořady na toto téma, komerční média o ně nemají zájem nebo chtějí peníze. Navíc současná propagace vědy a výzkumu je neobjektivní a působí dojmem Babičky Boženy Němcové a Foglarových Rychlých šípů dohromady. Naivismus střídá idealismus a nekritičnost.**

**J**e jisté, že některé věci už z principu jsou dobré a jiné zlé. Těch jen černých a jen bílých je ale menšina, protože naprostá většina věcí ze světa kolem nás může být stejně tak dobrá jako zlá, snadno použitelná ve prospěch, ale i ke škodě člověka nebo přírody nebo i vesmíru.

Třeba takový Nobelův dynamit. Co tedy ale s tím? Lze zabránit vzniku a použití nebezpečných vynálezů nebo zneužití jejich negativních vlastností? A lze nějak podpořit ty dobré? To první v podstatě nelze, systémově nejde zabránit vzniku nových devastujících technologií a vynálezů, protože vznikají mimo naši kontrolu, rodí se v tajných programech, tajných laboratořích. Můžeme ale pomoci zdravému zrodu toho dobrého a pozitivního. Můžeme informovat!

Můžeme vytvořit prostředí pro polemiku,

diskusi, konfrontaci. Můžeme oslavit dobré vynálezece a zatratit ty druhé. Můžeme varovat, můžeme se ptát, můžeme se chlubit výsledky českého výzkumu, můžeme ukazovat příklady, můžeme zaujmout mladé i staré, vzdělané i nevzdělané, můžeme toho hodně. Tak to pojďme zkusit. Ale nemysleme si, že to za nás udělají vědci, že se naučí prezentovat a vysvětlovat veřejnosti výsledky své práce, své objevy či metody.

Nebudou to dělat, ani není důvod, a navíc tento dar má jen zlomek z nich. Jsou to VĚD-CI! Jejich úkolem je bádát a objevovat, komunikovat musíme my. Je třeba, abychom splnili funkci překladatele mezi vědci a veřejností, naučili se přijímat, zpracovávat odborné informace a posílat je dál, což ovšem předpokládá, že danému tématu budeme rozumět. Současně to také předpokládá, že budeme mít k dispo-

zici nástroj – média, která budou mít zájem publikovat naše příspěvky.

Je absurdní, že se realizují nesmyslně drahé reklamní kampaně na podporu programů vědy a výzkumu a že se vysílají v komerčních médiích reklamní spoty za desítky milionů korun čerpaných z různých grantů, a přitom veřejnoprávní média by mohla poskytnout analogický prostor v zájmu nás všech, pochopitelně zdarma či za desetinné náklady.

A tak, jen abych nemluvil a nekritizoval, vytvořil jsem web s názvem SCI-LINE ([www.sci-line.cz](http://www.sci-line.cz)), který je k dispozici výše uvedeným zájemcům. Zatím ze sociálních sítí funguje Facebook, přibude Twitter.

Pokud máte kdokoli jakýkoli námět na toto téma, uvítám jej. Budu se těšit.

Pište na: [kopecky@artis3000.com](mailto:kopecky@artis3000.com)

## Nová jazyková příručka

Řada novinářů a korektorek se občas setká s jazykovým problémem, který jim obvykle vysvětlí jazykovědci Ústavu pro jazyk český. Nová publikace předních odborníků na český jazyk přináší ucelený souhrn nejčastějších problémů a jazykových otázek, se kterými se novináři a další profese využívající nejcennější nástroj – rodný jazyk – v denní praxi setkávají.

Je to de facto učebnice, kterou mohou používat samozřejmě i studenti a veřejnost. Jde totiž o kodifikovaný soubor jazykových otázek a příkladů, který je v současné době platnou jazykovou normou. Do médií, a to nejen v televizním vysílání, pronikají často i hovorové výrazy nebo nesprávné tvary (např. oblaka se nasouvají, místo posouvají). **AD**

**Markéta Pravdová, Ivana Svobodová (eds.):**

**Akademická příručka českého jazyka**

Academia 2014

536 stran, 395 Kč



Kresba Oldřich Dvořák

Vy byste se nám hodil, abychom těm otravným novinářům zacpali hubu, že je tu málo sukní!

# Veřejný prostor a role médií v moderní demokracii

● Karel Hvizdala

## Vznik a vývoj veřejného prostoru

Veřejný prostor je místo, v kterém se vytváří kultura komunikace či v užším smyslu politická kultura a kde vzniká veřejné mínění. Za první veřejný prostor je považovaná athénská agora, na kterou navázal později britský parlament a různé národní či generální sněmy. Svobodný občan, kterých v Athénách ovšem byla menšina, sice mohl určovat politiku obce, ale mezi takové lidi nepatřily velké skupiny obyvatel: ženy, otroci a cizinci či příchozí, jako později neměl každý přístup do šlechtických paláců či měšťanských salonů, které plnily až do masového rozšíření médií podobnou funkci. I tam se vytvářela kultura komunikace a vznikalo veřejné mínění, ale samozřejmě jen pro šlechtu a později i pro bohaté měšťany. Oprávněná vrstva (kam u nás od 15. století patřily čtyři stavy: vyšší šlechta, nižší šlechta a města, duchovenstvu tvořilo sice čtvrtý stav, ale ve sněmovně nezasedalo), jak se tehdy říkalo, u nás čítala na začátku 17. století asi tisíc rodin, z nichž většina byla nucena po bitvě na Bílé hoře ze země odejít. Český veřejný prostor se začal v Čechách a na Moravě znovu budovat díky tisku, divadlu atd. až od poloviny 19. století a ve 20. století byl opět přerušena dvěma totalitami. Nikdy neměl šanci se vyvíjet delší dobu kontinuálně, jako tomu bylo hlavně ve Velké Británii a Francii či skandinávských zemích.

Dnes je za jeden ze základních znaků demokracie považován svobodný přístup do veřejného prostoru pro všechny občany za stejných podmínek, aby tam mohlo dojít ke střetávání lidí s různými názory a různou politickou, náboženskou či jinou orientací. Proto se ve staré Evropě klade tak velký důraz na prestižní a veřejnoprávní média, která plní tuto funkci a umožňující vznik veřejného mínění. Komerční média provádějí selekci: na své stránky a na obrazovku pouští hlavně osoby, o které má zájem masový, průměrný divák, a tím si zvyšují náklad či sledovanost. Soustřeďují se převážně na celebrity a hvězdy a vylučují prominenty, lidi, za kterými stojí mimořádné výkony ve vědě či umění. Nenabízejí informace, ale svého diváka či čtenáře inzerentům. Nepodílejí se na vzniku politiky, která je v ideálním případě definována jako umění racionálního dialogu o veřejných záležitostech obce.

Jinými slovy úroveň médií, jejich jazyk, šíře záběru a hloubka analýz či originalita esejů jsou nej přesnějším zrcadlem kultury dialogu ve společnosti. Podíváme-li se tímto rastrem na česká média, musíme konstatovat, že ob-

raz stavu naší společnosti při zevrubnějším pohledu nevykazuje v žádném ohledu vysokou kulturu.

Chceme-li, byť stručně, vyhodnotit současný stav česko-slovenské mediální krajiny a její rizika, abychom pochopili důvody dnešního nepřilíživě uspokojivého stavu, nemůžeme se vyhnout stručnému pohledu do historie a poukázat na rozdíly vzniku novin ve staré Evropě, v Česku, ale i na Slovensku. Kořeny dnešních problémů jsou totiž velmi staré, a čím jdeme dále na východ Evropy, tím jsou problémy médií a komunikace ve veřejném prostoru větší, jak je vidět i na příkladu Slovenska.

Podle posledních studií Rudolfa Stöbera ze Svobodné univerzity v Berlíně vycházely nejstarší noviny tištěné na papíře od roku 1605 ve Štrasburku (město bylo velkou křižovatkou důležitých obchodních cest, plně skladů) pod názvem Relation (vydavatel Johann Carolus). Od roku 1609 pod názvem Aviso vycházely druhé noviny ve Wolfenbüttelu (vydavatel Julius Adolph von Söhne), což je dnes Hamburk, a kromě inzerce (přinášely seznamy zboží v městských či přístavních skladech) obsahovaly zprávy a černou kroniku: informace o tom jak jsou bezpečné cesty, kde se nejvíce přepadá a později i zprávy o událostech ve vzdálenějších městech.

Tiskárny a redakce se zřizovaly podél důležitých obchodních cest. Prvním větším místem, kde vycházelo více titulů, byly Benátky, pak Amsterdam a o něco později převzal vedení Londýn. V roce 1780 se objevil na trhu Neue Zürcher Zeitung, první prototyp moderního seriózního deníku. O osm let předběhl londýnské noviny The Times.

Podle Elisabeth Eisensteinové z univerzity v Cambridge stojí za rozvojem moderní žurnalistiky i etiky převážně protestantský duch: „Protestantismus bylo první hnutí svého druhu, ať už náboženské nebo světské, které využilo tisk k propagaci a agitaci proti zavedeným institucím.“

Moderní noviny jsou „mardata“, což je slovo původně aramejské (marduta), které přešlo do hebrejštiny a pak do jidiš a znamená vzpouru: pokud se média nebouří, zrazují své poslání a jsou jen státním věstníkem. Používám toto slovo v této souvislosti hlavně proto, že právě v aramejštině se na školách děti poprvé učily pokládat nebezpečné, tedy provokativní otázky, což činí prestižní žurnalistika dodnes.

V Čechách jako první vycházely Schönfeldské císařské a královské pražské Noviny, jejichž nulté číslo vyšlo v tiskárně Jana Ferdinanda von Schönfelda roku 1786, tedy v době,

kdy už vycházely v Zürichu šest let řádné noviny velmi podobné současnému formátu, a prakticky dvě stě let po vydání prvních novin. Redaktorem českých novin byl učitel češtiny Václav Matěj Kramerius, který od roku 1789 vydával vlastní noviny. V roce 1791 je přejmenoval na Krameriusovy c. k. vlastenecké noviny. Jak už název i povolání vydavatele napovídají, jejich poslání bylo rozdílné od novin zakládaných obchodníky západněji od Čech: Krameriovy c. k. vlastenecké noviny se zaměřovaly hlavně na osvětu prostého lidu, národní emancipaci, sociálně-hygienické uvědomění a odstranění lidových pověr. Mezi hlavní rubriky patřily úřední vyhlášky, oznámení, vojenské zahraniční i domácí zprávy, novinky z literatury a divadla.

Nepočítám Českého postylyona, který vycházel dvakrát týdně v úterý a v pátek, vydával ho, od 1. dubna 1719 do roku 1772, rovněž v Praze, knihkupec a tiskař Karl Franz Rosenmüller. Tato tiskovina ještě neměla klasickou formu novin. Hlavní smysl Postylyona byl pouze jazykový: soustředil se na literární útvary, články neměly titulky a byly to převážně překlady z vídeňských novin.

A podobně tomu bylo i na Slovensku, kde první řádné noviny vyšly – psány ve Štúrově slovenštině, kterou kodifikoval kolem roku 1843 – ještě o něco později, a sice 1. srpna 1845. Po mnoha pokusech o povolení k vydávání ho dostal jazykovědec Ľudovít Štúr (narozný v roce 1815, podobný vzdělanec, jakým byl v Čechách Karel Havlíček Borovský, narozný v roce 1821), který tehdy založil Slovenské národní noviny. Obsah těchto novin byl rovněž osvětový: nelišily se moc od Krameriových pražských novin.

Mluvíme-li ale o novinách, musíme hovořit i o cenzuře, protože je skoro stejně stará jako knižtisk a pro kvalitu komunikace a dialogu ve veřejném prostoru stejně důležitá: pouhých 42 let po Gutenbergově vynálezu ji zavedl v roce 1486 katolický arcibiskup mohučský ve Frankfurtu nad Mohanem. Ve Velké Británii byla cenzura zrušena již v roce 1695 (v USA prvním dodatkem ústavy z roku 1789) skončením platnosti licenčního zákona, Licencing Act. V Čechách a na Slovensku byla cenzura zrušena, po dvou několikaměsíčních pokusech v roce 1848 a 1968, poprvé skutečně až v roce 1989. Ve Velké Británii to bylo již 90 let po vydání prvních novin.

Item: Jen z těchto úvodních pár dat je možné si odvodit historické kořeny současného českého a slovenského problému s médii. České noviny byly založeny prakticky o dvě stě let



Kresby Oldřich Dvořák

*Za to vděčíme velké vodě. Zničila internetové připojení a odnesla rádio, televizi i novinovou schránku!*

a slovenské o dvě stě padesát let později, neměly převážně informační, ale osvětový charakter, založili je učitelé (a na Slovensku měly vždy blízko k církvím, redaktory byli duchovní) a ne obchodníci a sloužily hlavně k obrození. Cenzura zde byla zrušena o tři sta let později než ve Velké Británii a o dvě stě let později než ve Spojených státech. Rovněž přístup ke všem dokumentům pro všechny občany byl ve Švédsku uzákoněn již v roce 1776 na rozdíl Česka, kde byl uzákoněn až v roce 1999 (na Slovensku v roce 2000). Tedy rovněž o víc než dvě stě let později. A ve staré Evropě se i dodržuje. My i Slováci s dodržováním tohoto zákona máme stále problémy: Připomeňme, že nejsme schopni donutit ani státní úředníky, které si platíme ze svých daní, včetně úředníků kanceláře prezidenta republiky, aby zveřejnili své platy a odměny. A jako jsme se našimi novinami nejprve obrozovali, pak budovali republiku a socialismus, tak dnes by někteří politici byli nejraději, kdybychom budovali podobně kapitalismus.

Připočteme-li k tomu skutečnost, že v 18. století byl Pražský hrad prázdný (nebyl tu dvůr, tedy odběratelé, a proto tu nebyly ani velké sklady a přes Prahu nevedly obchodní cesty), Karlova, tehdy česká či pražská, univerzita se od husitských dob nevzpamatovala (fungovala tam dlouho jen artistická fakulta, na které se přepisovaly knihy) a její roli po Bílé hoře převzala až jezuitská kolej, z níž se později stala Ferdinandova, tedy německá univerzita. Proto česká univerzita nemohla být centrem, kde by se pěstoval nezávislý duch, vzpoura. Proto tu prakticky neexistoval esej jako literární forma tříbeného kritického diskurzu, který v té době zažíval velkou éru hlavně ve Velké Británii. Tím vším se dotýkáme

nejspíš podstaty česko-slovenské uskříplosti.

Od roku 1795 byl zaveden tzv. Generální cenzorský pořádek, tedy zostřená cenzura která měla uchránit monarchii od škodlivých názorů na území Čech a Moravy a v Uhrách (Slovensko bylo tehdy označováno za Horní Uhry), která přivedla málem koncem 18. století Matěje Krameria ke krachu. Palkovičův Týdeník zase v roce 1818 skončil kvůli nezájmu čtenářů: prodávalo se ho 150 až 250 kusů. Kdyby byly noviny svobodnější a lidé vzdělanější, byl by o ně zřejmě větší zájem a nemusely by krachovat.

Proto život bez cenzury, který znamená rozvoj morálně-legální autority jedinců (kteří mohou ve veřejném prostoru konkurovat politikům) a vznik tzv. segmentovaného pluralismu (tedy co nejbohatší členění lidí podle konfesí, třídního začlenění, národností a jazyků, jejichž elity ale vytvářejí zároveň sjednocující prostředí či rozhraní a dovolují vytváření kolic), představuje v Česku a na Slovensku po roce 1989 zcela novou a v důsledku složitou skutečnost. Příběhy Karla Havlíčka Borovského a Ludvíka Štúra z půlky 19. století, kteří skončili podobně, jsou na našem území výjimkami. Havlíček zemřel po návratu z vyhnanství v 35 letech a Štúr ve „vyhnanství“ v Modre, kde žil pod dozorem policie, ve 40 letech. Oběma byly noviny po revolučním roce 1848 zastaveny a jejich pohřby se konaly pod bedlivým dozorem policie. Dnes tolik oslavovaný Havlíček směl jako novinář pracovat pouhých šest let.

Ve staré Evropě tomu bylo jinak. Tam zejména v období reformace spočívala hlavní funkce tištěných médií v obhajobě politických názorů, pokládala základy diskurzu a pomohla formovat veřejné intelektuály: tříbila veřejnou

debatu. Proto se staly noviny na počátku 19. století v naší civilizaci nástrojem politického života a přispěly ke kultivaci dialogu a kompromisu, jako základního nástroje politických dohod.

V 19. století se zrodily v Evropě i bulvární noviny: dostaly jméno podle toho, že to byly první noviny, které se prodávaly na ulici. Jejich vznik umožnily první obchodní domy, které potřebovaly masovou inzerci. Ta umožnila zlevnění novin, ale velkých nákladů dosáhly až poté, co v Chicagu vynalezl Richard Hoe roku 1845 rotačku, a pak až po 5. únoru 1895, kdy se v novinách Josepha Pulitzerova New York World poprvé objevil komiks Yellow Kid (proto se v USA přezdívá bulváru žlutácké noviny). Komiksový strip během krátké doby zvýšil desetitisícové náklady na statisícové, protože mu rozuměli i noví přistěhovalci, kteří neuměli anglicky, ale jejichž problémy komentoval. Rozhodující roli tedy opět hrál byznys: prodej masového zboží.

Strukturálních znaků bulváru bývá většinou uváděno pět a odpovídají pěti sociálním funkcím, které tyto noviny ve standardní společnosti plní. Za prvé seznamují lidi, kteří většinou moc nečtou, s nejdůležitějšími politickými problémy v přiměřeně zjednodušené formě. Za druhé přinášejí bezplatný právní a sociální servis pro nemajetné vrstvy společnosti, které nemají na právníky. Za třetí stimulují kult úspěšnosti. Za čtvrté kanalizují neukojenou potřebu po krvi a sexu u některých skupin obyvatelstva. Za páté mívají nejlépe redakčně zpracované sportovní rubriky, které někdy tvoří až polovinu rozsahu novin. Filozoficky pak lze říci, že bulvár pracuje s aktualitou a napětím, zatímco standardní média s informacemi, analýzou a kontextem (backgroundem). Aktualita je takový druh sdělení, jehož hodnota s časovou vzdáleností od události, kterou popisuje, klesá, zatímco s informací je tomu opačně. Její význam roste s odstupem času (Gadamer). Proto lze říci, že bulvár je založen na transferu emocí místo informací.

Na rozdíl od USA a staré Evropy tomu u nás bylo jinak: bulvární noviny založil bývalý ministr železnic Jiří Stříbrný poté, co kvůli úplatkům musel opustit vládu a byl vyloučen ze socialistické strany, aby se pomstil prezidentu T. G. Masarykovi. Stalo se tak až v roce 1926. Jeho vydavatelství Tempó vydávalo postupně několik bulvárních titulů: v letech 1927 až 1928 Večerní list, od roku 1928 Polední list a od roku 1929 ještě Expres aj. Obsah těchto médií byl velmi primitivní: rozebíral brutální kriminální činy, osobní tragédie, milostné aféry známých osobností a útočil na politiky. Klíčem k těmto útokům byla však pouze zmíněná osobní msta bývalého politika a vydavatele, a proto jeho tiskoviny rychle ztratily na důvěryhodnosti. Jiří Stříbrný ústy svého tisku nadával všem: Hradu, levici, agrárikům, lidovcům i komunistům. Bulvárnímu způsobu žurnalistiky se postupně přizpůsobovaly mezi

válkami i ostatní večerníky. Český bulvár měl tedy za zbytkem Evropy padesátileté zpoždění a navíc neplnil skoro žádnou ze sociálních funkcí: byl založen jen z velmi nízkých důvodů.

Skutečným politickým novinářem byl podle Halliny a Manciniho v 19. století publicista, který vnímal jako svůj úkol ovlivňování veřejného mínění ve jménu určité politické frakce, nebo tématu. Noviny v té době byly proto v mnoha případech zakládány z iniciativy politických stran nebo politických aktérů, případně jimi byly podporovány.

Na konci 19. století byla také artikulována tzv. liberální teorie tisku, která poprvé hovořila kromě o informační i o kontrolní roli médií. Tehdy se začal formovat nový typ žurnalistiky reprezentovaný novináři coby neutrálními arbitry politické komunikace. V té době se zrodil slogan, který hlásal, že novinářina je samoučel, to znamená, že neslouží žádným stranám ani jiným zájmovým skupinám, jen svým čtenářům. Občan se v médiích učil právu odporu vůči mocným: *ius resistendi*.

V druhé půlce 20. století se prestižní média ve staré Evropě dala většinou rozdělit do tří skupin podle základní politicko-filozofické orientace a naopak čistě stranické tiskoviny většinou zanikly. Toto dělení platí víceméně dodnes. V sousedním Rakousku zůstal liberální *Der Standard* a *Die Presse* byla či je blízka lidovcům. V Německu *Frankfurter Allgemeine Zeitung* je napravo od středu, *Süddeutsche Zeitung* nalevo od středu, ještě více nalevo je *Frankfurter Rundschau* a ještě více napravo *Die Welt*. Ve Francii máme vlevo *Libération*, uprostřed *Le Monde* a vpravo *Le Figaro* atd. U nás tomu bylo rovněž jinak: v první půlce minulého století patřila média politickým stranám a ve druhé půlce všechna média ovládla pouze Komunistická strana Československa, ač některé noviny vydávaly jakoby jiné strany Národní fronty.

Páteř hlavních zahraničních novin, které jsem zmínil, tvoří komentáře a analýzy. Dalším jejich rozpoznávacím znakem je striktní oddělení komentářů od zpravodajství. Řada těchto novin začíná hlavními komentáři na první straně a pokračuje s nimi na dalších hlavních stránkách. Komentáře a analýzy tam mají velmi často mnohem větší rozsah a tudíž jsou analytičtější, více se dotýkají podstaty a pracují se širším kontextem, a tím se také liší od našich současných novin, v nichž začasť jsou analýzy jen nahrazeny míněním.

Hlavní důvody odklonu novin od politických stran jsou dva: zaprvé politické strany nikdy nezastupují všechny segmenty společnosti a zadruhé jen veřejnoprávní instituce a prestižní noviny jsou schopné vytvářet tzv. sjednocující prostředí či rozhraní, které překládá ptydope politiků do přirozeného jazyka, blemblem jazyk PR agentur, emocionální ejakuláty bulváru a na druhé straně i odborné jazyky do přirozeného jazyka s přiměřeným zjednodušením. Jen tam, kde veřejnoprávní média

a prestižní noviny řádně fungují, vzniká skutečné veřejné mínění a zmenšuje se na minimum prostor pro manipulaci s občanem. Čtenář tam totiž ví, že mediální konstrukci z jednoho média musí konfrontovat s mediální konstrukcí dalších médií a nakonec se svou zkušeností a zkušeností dalších informovaných lidí, a teprve na základě této namáhavé komparace si utváří svůj vlastní názor. Zároveň veřejnoprávní a prestižní média vrací do mediálního světa existenciální otázky (ptají se na smysl lidské existence), které komerční stanice, popnoviny, některé internetové servery, ale i vládnoucí ideologie z veřejného prostoru zcela vytěsnilly. Jen prestižní média připomínají, že medialita, jako specifická forma přenosu, je zcela autonomní a chová se podle vlastních, těžko vysledovatelných pravidel: blíží se pravidlům teorie her, pravidla neustále mění, pulzuje, přelévá se, na jedné straně se snaží o komplexnost a na druhé straně vše razantně redukuje.

Medialita nemá nic společného s morálkou a etikou, a proto jen prestižní média udržují povědomí o hodnotách, které tu kdysi byly. Jsou spojnicí mezi bývalou vysokou kulturou a dnešní mediální kulturou, která je hravá, leh-

kovázná, neurotizující a nezávazná. Jinými slovy seriózní noviny, newsmagazíny a veřejnoprávní stanice se vymaňují alespoň ve zpravodajských a publicistických žánrech z vlivu diktátu průměrných a podprůměrných lidí, kteří způsobují neúměrnou redukci všech prezentovaných poznatků.

Popsanou zkušenost se sjednocujícím rozhraním náš čtenář a posluchač médií ve 20. století neměl možnost učinit. Žil v době, kdy média sloužila dvěma totalitám, v roce 1989 byl velmi brzy vržen do nadvlády mediality, jejíž růst urychlil ještě internet, a proto je i po dvaceti letech stále trochu zdezorientovaný. Novinám věří, není zvyklý na namáhavou tvorbu vlastního názoru, a to je také důvod, proč měl v Československu po listopadových událostech bulvár a komerční televize šance zvítězit. Donutily serióznější média, aby se jim kvůli silné konkurenci přizpůsobila, a tím snižovala úroveň dialogu ve veřejném prostoru. Ve staré Evropě naopak – když na trh vstoupily soukromé televize, musely si tvrdě vybojovat své místo na trhu v konkurenci s veřejnoprávními televizemi, které od konce války úroveň dialogu sofistickovaně kultivovaly. Kromě toho jim zákon například v Německu příka-



říkáte, že místo redaktora černé kroniky je už obsazené? A vezmete mě, když se uvolní?

zoval vysílat některé kvalitní publicistické magazíny seriálních týdeníků, jako jsou Der Spiegel, Die Zeit a Stern

### Veřejný prostor a role médií v současnosti

Důvodů současné české a slovenské nevábné mediální krajiny, kromě již zmíněné historické rekapitulace, je řada: zaprvé k proměně naší mediální krajiny došlo skoro současně s proměnou vztahu majitelů médií ke svému podnikání v celé naší civilizaci. Vydavatelé a majitelé stanic se vyvázali z kulturního provozu, protože jim to proměněná hierarchie hodnot ve společnosti dovozovala: prestiž majitelů se již neodvívěla většinou od prestiže listu, ale od toho, kolik peněz jejich médiím vydělalo. To jim umožnilo dívat se na svou činnost pouze z obchodního hlediska: soustředili se jen na maximalizaci zisku. Jenže tam, kde ještě nestačila vzniknout řádná sociální stratifikace společnosti, jejíž střední vrstvy by si kupovaly prestižní noviny, protože jejich informace by potřebovaly k výkonu své profese, média rychle ztrácela kvalitu, aby oslovila co nejširší cílovou skupinu. Tato proměna má za následek, že naše mediální krajina je neúplná. To je další nebezpečná skutečnost a další riziko současného stavu médií v Česku i na Slovensku.

Chybí nám prestižní média typu Le Monde, La Republica, El País či Süddeutsche Zeitung i de facto řádná veřejnoprávní média: nechali jsme si vnutit úroveň i způsob řízení komerční televize Nova.

Zvláště za druhé světové války se zřetelně vyjevilo, jak velkou moc má rozhlas: zneužili ho k propagandě jak Goebbels, tak Stalin. Proto ve staré Evropě po vzoru BBC (která byla změněna v roce 1927 z company na corporation, aby nepodléhala komerčním tlakům a šířila tzv. vysokou kulturu a později aby nepodléhala i politickému lobbingu), byl po válce tento systém, který byl nazván veřejnoprávní, nejprve převzat Německem a později byl zaveden i v dalších zemích. Veřejnoprávní jsou v Evropě všechny bývalé státní rozhlasové a televizní: naposledy po roce 1989 pronikl tento systém i do střední Evropy.

Tento model má řadu modifikací: tzv. vládní systém, který funguje v Německu, Portugalsku a Španělsku, profesní, který jako ve Velké Británii rigidně odděluje politiku od vysílací stanice, parlamentní, kde řada ředitelů je jmenována podle proporčního zastoupení, jako třeba v Itálii a do jisté míry, i když skrytější, i v sousedním Rakousku, a pak tzv. občansko-korporativní systém, který funguje v Německu. Tam existují rady dvě: správní a rada příslušného média, kde se na řízení podílejí společně s politickými stranami sociálně relevantní skupiny podle klíče, který určuje zákon: schvalování radních bundestagem je jen formální. Tento model, ale bohužel nedokonalý, jsme převzali, protože do rad ČT a ČRo (ale i ČTK) jsou voleni radní parlamentem na základě politických do-

hod (a navíc, na rozdíl od staré Evropy, jsou za účast placeni, nejde tedy o čestné funkce), poplatky za ČT a ČRo určuje rovněž parlament (ve staré Evropě se poplatky navyšují automaticky podle inflace a tzv. spotřebního koše, parlament je schvaluje opět jen formálně) a ředitelé i radní jsou odvolatelní politiky a ne soudem jako v Německu či jinde ve staré Evropě. A aby redakce byly zcela nezávislé, platí tam tzv. redakční kodex, který odděluje strukturu ředitelskou od redakční: ředitelé odpovídají za finance a směřování stanice, ale nejsou nadřizení šéfredaktorům, kteří odpovídají za obsah a personální složení redakcí.

Navíc se u nás falešně tvrdí, že veřejnoprávní model je divný bastard (kočkopes), ač jde o velmi zřetelný systém jako vše, co přichází z Velké Británie: název veřejnoprávní znamená, že veřejnost si takové instituce platí pomocí přímé daně, koncesionářského poplatku, a rozsah veřejné služby předepisuje právo, tedy zákon. Rovněž není pravda, jak se u nás někdy tvrdí, že takový systém neexistuje ve Spojených státech, a přesto tam mají demokracii. PBS, tedy Public Broadcasting Service, funguje v Americe na podobném principu, jen tam soukromý kapitál má o jedno procento větší podíl než stát, město, církev či univerzita.

Mediální filozofové při rozlišování úrovně tiskovin či médií zkoumají tzv. symetrii odlišného, tedy vztah mezi virtuálními a reálnými konstrukcemi, ale pozor, ne mezi realitou a virtualitou. V médiích jde vždy o konstrukci, kterou si čtenář či divák – jak jsem již napsal, opakuji to schválně – musí porovnávat s jinými konstrukcemi a svou zkušeností a na základě toho si učinit svůj vlastní názor. V prestižních médiích převažují do značné míry konstrukce reálné, u popnovin je spíše poměr 1 : 1 a v bulvárních médiích, na některých internetových serverech a sociálních sítích převažují virtuální a irelevantní konstrukce či dokonce jen pouhé pomluvy a drby.

Vzhledem k tomu, že se obecně ve staré Evropě považují veřejnoprávní média hlavně kvůli kontrolní roli za jeden z pilířů demokracie (proto se hovoří o médiích jako o čtvrté moci), je naše mladá a velmi křehká demokracie ohrožena neexistencí řádně fungujících veřejnoprávních médií, neexistencí prestižních médií i mediální negramotnosti občanů.

A protože prožíváme v roce 2012 již čtvrtým rokem hospodářskou krizi, která je ale spojena i s kulturní krizí a krizí politických systémů (v řadě zemí se rozpadají masové strany, výsledky voleb jsou patové a těžko se tvoří koalice), média jsou čím dál tím slabší. Vydavatelé či veřejnoprávní korporace musí enormně šetřit: zbavují se drahých a zkušených novinářů (kteří mají know-how), zmenšují rozsahy novin a politici hlavně zřejmě z nervozity vyvíjejí čím dál tím větší tlaky na veřejnoprávní média, a to nejen u nás a ve střední Evropě.

Nejlépe to dokazuje nedávné neprodloužení smlouvy pro šéfredaktora druhého němec-

kého veřejnoprávního kanálu ZDF Nikolause Brendera, který je nyní na volné noze. Proslavil se fundovanými rozhovory s kancléřem Schröderem a Merkelovou. Neprodloužení smlouvy s panem Brenderem si vynutila ve správné radě – to je něco jiného než Rada ZDF nebo Rada ČT – strana CDU a paní kancléřka Merkelová. Brender tvrdí, že pro veřejnoprávní novináře je nejdůležitější distanc vůči všem ideologiím, a proto uplatňoval striktní pravidlo nikdy nejednat s politiky o svém postavení. Toto pravidlo ale v Německu řada důležitých lidí ctí, a proto se doufalo, že celá věc poputuje k Ústavnímu soudu. Bohužel se tak nestalo.

A tam, kde je demokracie mladá, mají novináři ještě větší problémy: Například dne 14. října 2011 oznámily světové agentury, že auto ředitele malé bulharské televizní společnosti, která kritizovala vládu, explodovalo před jeho domem v Sofii. Při incidentu nebyl podle policie nikdo zraněn. „Výbušnina byla umístěna v přední části vozu,” řekl sofijský policejní ředitel Valerij Jordanov. Auto majitele a ředitele soukromé televize Canal 3 Saši Dikova, vybuchlo v době, kdy byl v zemi na krátké návštěvě předseda Evropské komise José Barroso.

A protože hospodářská krize, zdá se, neodeznívá – například americká mediální společnost Central Media Enterprises (CME), která u nás vlastní Novu, ohlásila propad zisku ve čtvrtém čtvrtletí roku 2009 o 45 procent a skoro stejný den americký federální úřad pro pojištění vkladů zveřejnil údaj, že v USA hrozí krach dalším 702 bankám – úsporná opatření v médiích pokračují.

Na počátku roku 2010 například francouzský Le Monde ohlásil propouštění několika desítek novinářů. Mezi nimi byl i velmi kompetentní komentátor Daniel Vernet. Rovněž Libération se potácí nad finanční propastí, což vede ke snižování kvality listu a šíře záběru se někdy nahrazuje ideologickou útočností. Americké noviny The New York Times mají přes miliardu dluhů, a tak vycházejí v roce 2012 jen díky podpoře jednoho mexického miliardáře. V roce 2011 oznámil France Soir, který vycházel od konce války, zaměstnával 400 redaktorů a ještě v roce 1970 prodával denně 2,2 milionu exemplářů, že končí v tištěné podobě a pokračuje pouze na internetu. Ztráta tohoto listu činila v roce 2010 31 milionů eur. A Süddeutsche Zeitung stále propouští: a bohužel se zbavuje těch nejkvalitnějších lidí. Odcházející šéfredaktor prohlásil: Musíme si položit základní otázku: je vůbec možné vydávat prestižní noviny s menším počtem než je 300 redaktorů? A tady jsme u dalšího zásadního rozdílu mezi námi a starou Evropou: U nás některé redakce jako například HN a Lidové noviny mají kolem padesáti redaktorů, MF Dnes kolem stovky, zatímco ve Spojených státech mají noviny i po dvou posledních krizích stále kolem tisíce redaktorů. Dříve to bylo kolem 2500 redaktorů a rešeršistů. Německý Der



Spiegel má dnes jen v rešeršním oddělení 56 kvalifikovaných lidí, což je víc, než má u nás nejlepší newsmagazin Respekt v celé redakci.

Ve srovnání se starými evropskými zeměmi je situace u nás jiná i proto, že demokracie je tu velmi mladá. Po dvaceti letech svobody, kterou jsme si nevybojovali, nás ohrožuje jak nezájmem občanů, tak i politiků, o fungování naší mediální krajiny, tedy v důsledku celková úroveň komunikace ve veřejném prostoru. Občané mají jiné starosti, jejich angažovanost je ve srovnání se starou Evropou malá a politikům navíc současný stav vyhovuje: využívají toho a bezostyšně pouštějí do veřejného prostoru ničím nepodložené pomluvy či falešná tvrzení, protože vědí, že jim to média za takovéto personální nouze nevyvrátí.

Za situace, kdy volby jsou čím dál víc záležitostí peněz a marketingových agentur než soutěží řádných politických programů, na důležitosti nabývá dělba moci, v níž nezávislá a prestižní média by měla mít nezastupitelnou roli. Kromě moci parlamentní a výkonné by tu měly existovat zcela svobodné mocnosti justiční a mediální. Obě nyní mají ale v České republice se svou svobodou velké problémy: vzpomeňme si na asi dva roky starý výrok místopředsedy Nejvyššího soudu Pavla Kučery: „Je ohrožena vláda, nestrannost justice musí jít stranou.“

Pokud se tento stav nezmění, existuje velké nebezpečí mutace politické struktury v nějaký druh autokracie. V tom, že tento stav kvůli neexistenci prestižních novin a řádných veřejnoprávních médií ignorujeme, nereflektujeme ho, spočívá naše další riziko.

Kdyby skutečně došlo k dalším bankovním krachům kvůli Řecku, Španělsku či Itálii, nikdo neví, jak to naši civilizaci a tudíž i média promění.

Na přelomu let 2011 a 2012 se situace

v médiích ještě přiosťila. Například společnosti CME, která – jak jsme již řekli – vlastní Novu, klesly dne 20. prosince 2011 akcie o 4,12 procent. Zpráva z půlky února 2012 špatnou situaci CME jen potvrdila: tato firma loni prodělala 3,3 miliardy korun. Podle jejího šéfa Sarbuia rostla firma rychleji než reklamní trhy, a to přesto, že v roce 2011 zvýšila meziročně tržby o 17,3 procenta na 864,8 milionu dolarů. CME ale přesto v roce 2011 prohloubila čistou ztrátu o 53,6 procenta ze 116,9 na 179,6 milionu dolarů, tedy na již zmíněné 3,37 miliardy korun.

Podobně to vypadá v printových médiích: ta u nás tržila ještě před rokem či dvěma miliardy a vydělávala stovky nebo alespoň desítky milionů. Rok 2011 byl prvním rokem, kdy tištěná média vykázala ztráty. Peníze byly většinou utraceny za budovy, počítače a nyní chybí na udržení nejnужnějšího počtu redaktorů: některé redakce se zbavily až dvou třetin novinářů. Jakub Unger, zakladatel aktualne.cz, celou situaci komentoval pro CSR Fórum takto: „(Vydavatelé) škrtají to procesně nejsnazší: lidi. ... přitom jejich identitou a obchodní silou je původní obsah... ale pokud chci jako své živobytí péct lidem rohlíky, nemůžu přednostně vyhazovat pekaře.“ A my můžeme dodat: a nechat si tam jen ekonomy a marketingové odborníky, to nemůže žádnému vydavatelství pomoci. Pan Unger dodává: „Média přežijí, když začnou opět věřit, že kvalitní informace jsou jednou z nejhodnotnějších komodit.“ S tím lze plně souhlasit, ale pokud lidé kupují noviny i se značně zjednodušeným obsahem, je toto řešení pro vydavatele v současnosti ještě stále výhodnější.

Ukazuje to i situace v bohatých Spojených státech, kde americká média poprvé od krize na konci dvacátých let minulého století šetří i na zpravodajství z prezidentské kampaně.

Bylo to vidět hned v prvních dnech ledna 2012, kdy začaly prezidentské primárky v lowě. Jsou tam sice z časopisu Time, je tam sice Joe Klein, za New York Times David Brooks a za CNN Wolf Blitzer, hvězdy americké žurnalistiky, které mají za sebou řady skvělých rozhovorů a knih, ale podle Daniela Anýže z Hospodářských novin tam bylo překvapivě i velmi mnoho mladých novinářů či spíše elévů, kteří jsou pro redakce mnohem levnější. To platí i pro respektovaný časopis National Journal či televizi CBS. Dokonce i renomovaný Newsweek poprvé po mnoha desetiletích nepřipravuje z kampaně knihu, která vždy vycházela rok po volbách a byla důkladným dokumentem i pro historiky. Jenže na takovém projektu pracoval dříve velký tým vyčleněných novinářů, kteří po celou dobu kampaně cestovali spolu s kandidáty, na což nyní redakce nemá peníze.

Jiná situace je v Maďarsku, kde se poměry v tamější veřejnoprávní televizi přiosťily z politických důvodů. V posledním týdnu roku 2011 byli propuštěni další dva novináři, a sice Balázs Navarro a Aranka Szávulyová, kteří jsou zároveň funkcionáři filmových a televizních odborů. A sice kvůli tomu, že od 10. prosince 2011 drželi nedaleko budovy televize hladovku na protest proti cenzurním zásahům vedení stanice do zpravodajství. Spolu s nimi drželo hladovku dalších šest lidí: tři zaměstnanci televize a tři aktivisté a v ulicích se začalo demonstrovat. Dne 2. ledna 2012 bylo v ulicích Budapešti už okolo sta tisíce lidí. V Maďarsku byl totiž ustaven státní mediální holding MTVA, který sdružil všechny novináře z veřejnoprávních médií a zároveň se stal výlučným výrobcem všech programů, čímž dostal stát zase vše pod kontrolou, jako tomu bylo před rokem 1989. V čele MTVA stojí lidé z Fidesz (který má současně většinu v parlamentu) a členové této strany obsadili i všechna místa editorů. Holding propuštění novinářů zdůvodnil tím, že protest byl protiprávní a je provokací vůči zaměstnavateli. Již sama tato formulace ukazuje, že již nejde o veřejnoprávní instituci. Podle mezinárodního kodexu a vnitřních kodexů, které platí ve veřejnoprávních televizích ve staré Evropě, nemůže být nikdo nucen k nějakému postoji a má samozřejmě i právo protestovat: a kvůli tomu proto nemůže být ani propuštěn.

Poslední spor novinářů s vedením MTVA začal kvůli televiznímu rozhovoru s představitel radikální maďarské menšiny v Rumunsku Lászlem Tokesem. Odvysílané záběry však byly zmanipulované: byl vyretušován někdejší předseda nejvyššího soudu Zoltán Lomnica, protože je u současné vlády v nemilosti za od-suzování autokratických metod Orbánovy vlády. To prozrazuje, že se tato vláda uchyluje ke starým totalitním praktikám. Připomíná to manipulaci s fotografií z pohřbu diktátora Kim Čong-ila ze Severní Koreje, z níž byl rovněž koncem roku 2011 vyretušován televizní štáb,



Kresba Oldřich Dvořák

*Já asi budu patologem nebo novinářem. Prý se stále v něčem pitvám.*

aby nerušil smuteční atmosféru. Je ale třeba ještě dodat, že na nátlak veřejnosti z domova i ze zahraničí již museli kvůli manipulaci v Maďarsku odejít z redakce dva lidé. Šéfredaktor zpravodajské redakce Dániel Papp, kvůli kterému novináři protestovali od počátku, protože je z extrémistické strany Jobbik. Je to člověk připomínající našeho Ladislava Bátoru a i jeho slovník je podobně hrubý. Zároveň musel odstoupit Gábor Élo z funkce ředitele zpravodajství v tiskové agentuře MTI.

Podobně neomaleně jako médií se Orbánova strana Fidesz zmocnila státního kontrolního úřadu, zlikvidovala soukromé penzijní společnosti, omezila působnost Ústavního soudu a pokusila se omezit i činnost asi 300 náboženských organizací, protože v nich, stejně jako Václav Klaus v novoročním projevu 2012, ač nikoho nejmenoval, vidí nátlakové skupiny jako ve všech občanských sdruženích, která ho nepodporují a mají jiný názor. Dne 1. ledna 2012 začala v Maďarsku navíc platit nová Ústava a změnil se název: vypadlo z něj slovo „republika“. Bývalý předseda Nejvyššího soudu Zoltán Lomnica označil novou ústavu za archaickou.

Maďarsko nám takto názorně předvádí, jak i po více než dvaceti letech je návrat totalitních či silně autoritářských praktik v křehkých demokraciích zvláště v krizových situacích snadný a jak bychom měli být i my připraveni na obranu svobody médií a demokracie vůbec. Je pozoruhodné, že proti takovým praktikám u sousedů neprotestuje důrazně náš Syndikát novinářů, který by měl cítit odpovědnost za kvalitu veřejného prostoru nejen u nás, ale i v celé střední Evropě. Novináře v tu ránu napadne, jestli by se Syndikát náhodou nechoval stejně, kdyby k něčemu podobnému došlo i u nás! Proti porušování demokratických zásad v Evropě protestovala v dopisech zasláných do Ruska a Maďarska americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová. Naše vláda se naopak s Viktorem Orbánem kvůli jeho kritickému postoji k Evropské unii přátelila. Možná je čas si vzpomenout na vynález Petra Hájka z roku 1998, který byl zástupce vedoucího kanceláře prezidenta republiky, a připravit se na mobilizaci: tentokrát ne proti levici, ale proti možným autokratickým praktikám, kdyby se k nim schylovalo.

Situace je nebezpečná právě proto, že Macht a Markt, tedy moc a trh, v němž převažují elektronická média, současně proměňují mediální krajinu v celé naší civilizaci podobně: trivializují ji, a tím devastují kvalitu dialogu. Internet sice veřejný prostor otevřel a demokratizoval, ale zároveň zcela zneprůhlednil: medialita znehodnotila informace. To má za následek zhoršení kvality informací ve veřejném prostoru, který vždy otevírá větší prostor ke snadnější manipulaci s občany, což zvláště v době krize vždy ohrožuje demokracii.

*Z dosud nepublikovaného učebního textu.*



## František Dostál



Výstava fotografa **Františka Dostála** (nar. 1938) se jmenuje *Lidé* právě podobně stejně jako kniha, kterou vydalo již v roce 1988 nakladatelství Odeon, a ta byla dokonce oceněna v soutěži o Nejkrásnější knihu roku. Výstava Dostálových fotografií plných pravdy a úsměvů probíhá od 30. dubna až do 6. července v Terziánském křídle Pražského hradu. Expozice obsahuje celkem šest souborů (Pražské příběhy, Události, Náhodná setkání, Psí příběhy, Letní lidé a Moje rodné Vršovce). Nejznámější autorův soubor *Letní lidé*, který vznikl v letech 1968 až 1990, vyšel dokonce již v samostatné publikaci v roce 2010. Snímek z tohoto souboru, který byl na titulu knihy, pořadatel rozsáhlé expozice České centrum fotografie, si vybralo k propagaci celé akce. Sílu dokumentární výpovědi Dostálových fotografií lze spatřovat v objevování neobvyklého v obyčejnosti a ve velkém daru vidění. Hlásí se k oblíbě živé fotografie francouzských autorů Henri Cartier-Bressona a Roberta Doisneau. Jiným oblíbeným autorem je také americký fotograf Ellitt Erwit. Z našich autorů ho už kdysi ovlivnil Vilém Reichmann.

Expozice živé fotografie je retrospektivním ohlédnutím za dílem fotografa, který od 70. let minulého století spolupracoval s našimi obrázkovými časopisy a navazoval na magazínovou fotografii v čase, kdy tisk byl zahlcen záběry od vysokých pecí a sklízejících kombajnů. Fotograf si nacházel náměty mezi obyčejnými lidmi a nezapomínal na humor. Nakonec vydaných knih s Dostálovými fotografiemi je víc jak deset. Jeho fotografie byly v druhé polovině 70. let přijaty na soutěži World Press Photo. U příležitosti expozice vychází také nová monografie. **red**



# František Dostál

